

PĒTĪJUMS PAR PSIHISKO TRAUCĒJUMU UN PAŠNĀVNICISKAS UZVEDĪBAS IZPLATĪBU LATVIJĀ

Dr. med. Vineta Viktorija Vinogradova, psihiatre

Eiropas Sociālā Fonda projekts “Kompleksi veselības veicināšanas un slimību profilakses pasākumi” (identifikācijas Nr.9.2.4.1/16/I/001)

RĪGAS
STRADIŅA
UNIVERSITĀTE

Veselības ministrija

NACIONĀLAIS
ATTĪSTĪBAS
PLĀNS 2020

EIROPAS SAVIENĪBA

Eiropas Sociālais
fonds

IEGULDĪJUMS TAVĀ NĀKOTNĒ

© **Anda Ķīvīte-Urtāne, Elmārs Rancāns, Vineta Viktorija Vinogradova,
Mirdza Kursīte, Ingrīda Libora, 2023**
© LR Veselības ministrija, 2023

Veselības ministrija

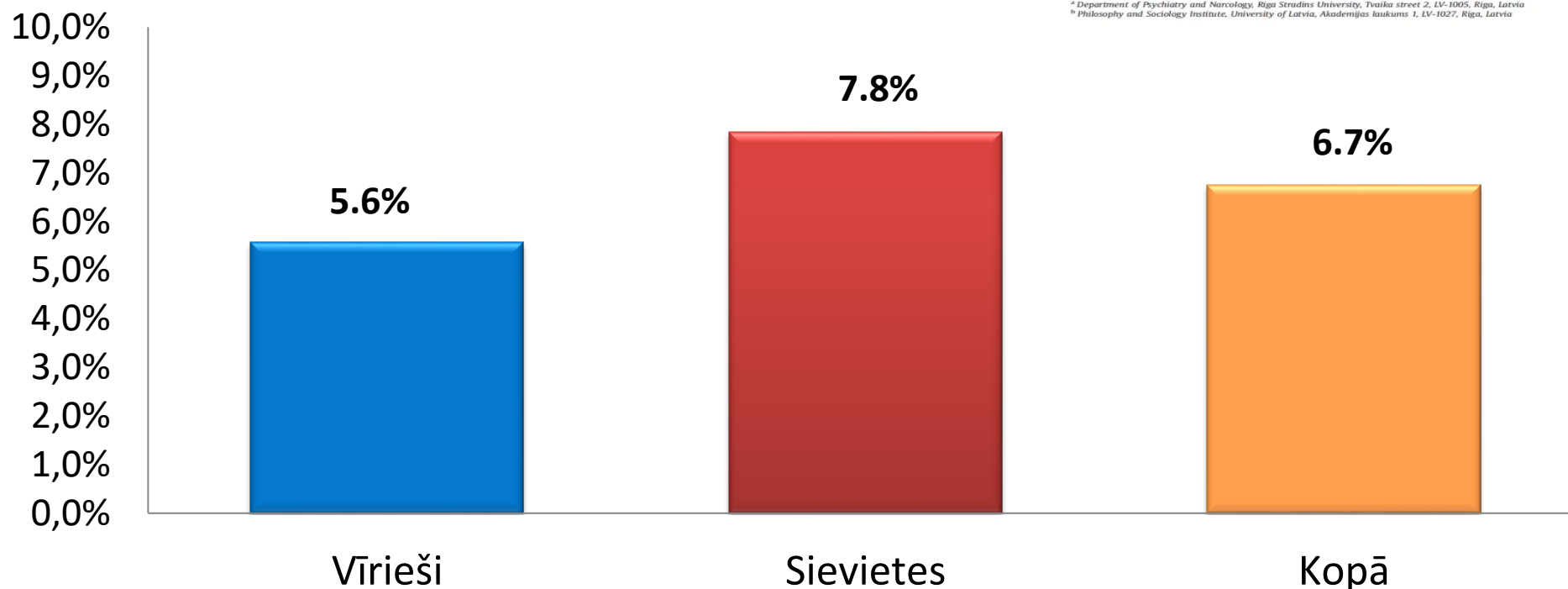
Kāpēc pētījums bija nepieciešams?

Pēdējā gada svarotie paš-ziņotās suicidālās uzvedības biežumi vispārējā populācijā Latvijā 2000. vs. 2010.g.

	2000	2010
	%	%
Domas par dzīves jēgu	36.3	16.6
Vēlmes mirt	38.7	11.3
Suicidālas domas	21.3	5.5
Suicidāli plāni	12.2	2.8
Suicīda mēģinājumi	1.8	0.3
<i>Jebkurš veids</i>	<i>52.6</i>	<i>18.5</i>

Rancans E, et al. Soc Psych & Soc Epid. 2003
Rancāns E, et al. Nord J Psychiatry. 2016

Depresīvo traucējumu punkta prevalence Latvijā 2011.g. abiem dzimumiem

Research report

The point prevalence of depression and associated sociodemographic correlates in the general population of Latvia

E. Rancans^{a,*}, J. Vrublevska^{a,1}, S. Snikere^{b,2}, I. Koroleva^{b,3}, M. Trapencieris^{b,4}

^a Department of Psychiatry and Narcology, Riga Stradins University, Tvaika street 2, LV-1005, Riga, Latvia

^b Philosophy and Sociology Institute, University of Latvia, Akademijas laukums 1, LV-1027, Riga, Latvia

Citēts
20x

Pētījuma mērķis

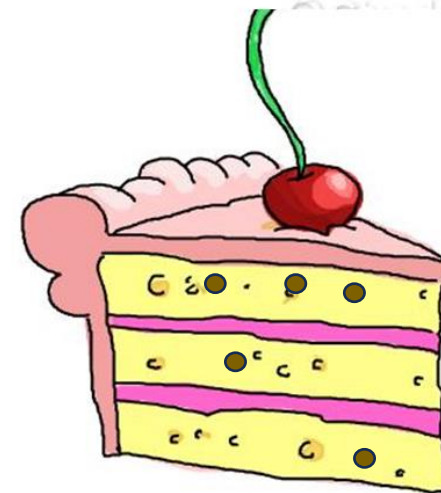
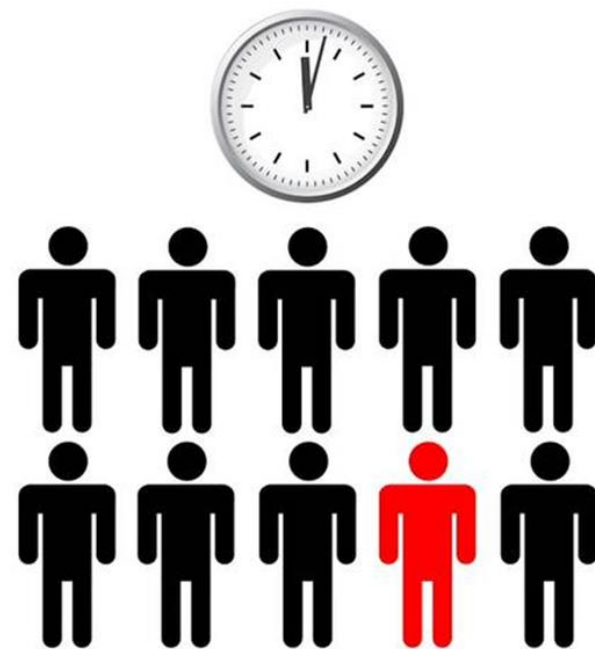
Noskaidrot psihisko traucējumu un pašnāvnieciskas uzvedības izplatību Latvijas pieaugušo iedzīvotāju populācijā.

Pētījuma uzdevumi

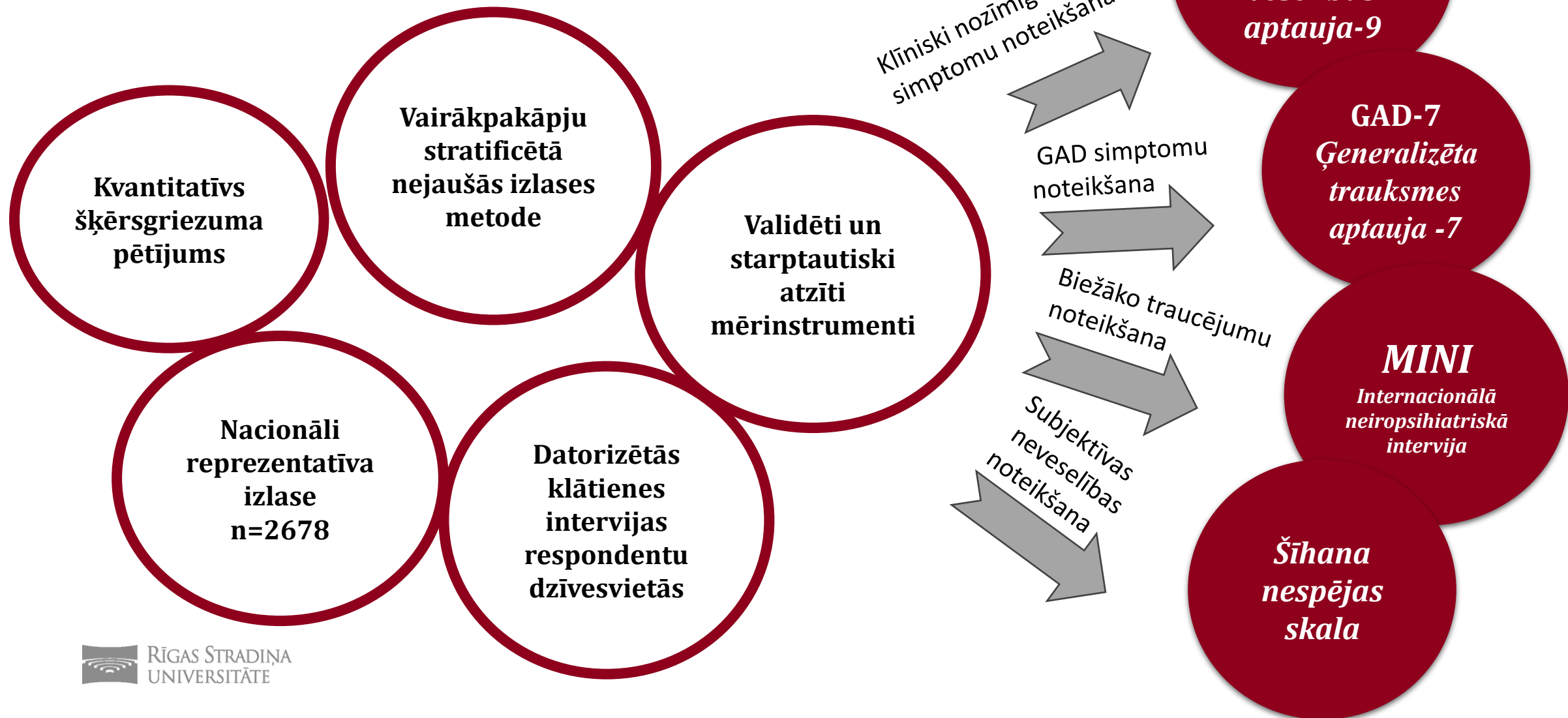
1. Noskaidrot Latvijas pieaugušo iedzīvotāju psihisko traucējumu un pašnāvnieciskas uzvedības **izplatību kopumā un sociāli demogrāfisko raksturlielumu stratās (dzimums, vecums)**.
2. Noskaidrot Latvijas pieaugušo iedzīvotāju psihisko traucējumu un pašnāvnieciskas uzvedības **saistību ar respondentu veselību, veselības aprūpes izmantošanas un veselības paradumu raksturojošiem parametriem**.
3. Izvērtēt psihisko traucējumu un pašnāvnieciskās uzvedības **izraisītās subjektīvās nespējas slogu** Latvijas pieaugušo iedzīvotāju populācijā, izmantojot Šihana nespējas skalu (*Sheehan Disability scale*).

Izlase

- ❖ Mērķa grupa: **pilngadību sasnieguši iedzīvotāji Latvijā**
- ❖ Izlases metode: **vairākpakāpju stratificētā nejaušā izlases metode** (ar maršruta metodes palīdzību)
- ❖ Atsaucība: **44,9%** no pētījuma mērķpopulācijai atbilstošiem respondentiem, pēc pirmā tehniski pieejamu mājsaimniecību apmeklējuma

Pētījuma metodoloģija:

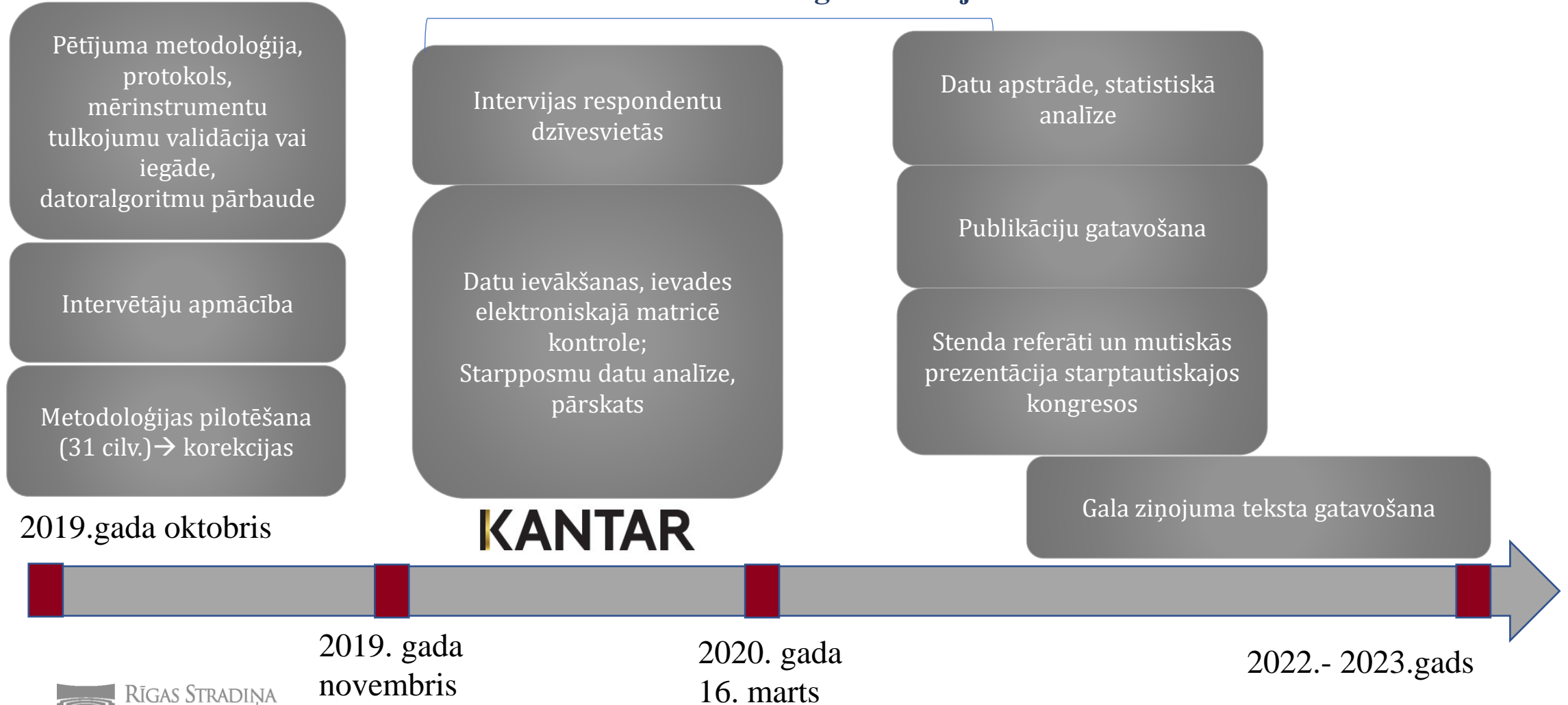
Pētījuma instrumentārijs

Aptaujas anketa, kurā tika iekļautas šādas sadaļas:

1. Vispārīgā informācija par respondentu, par viņa veselību un veselības aprūpi, par alkohola lietošanas un smēķēšanas paradumiem (29 slēgtie jautājumi);
2. **Pacientu veselības aptauja-9** (9 slēgtie jautājumi);
3. **Generalizētas trauksmes traucējumi-7** (7 slēgtie jautājumi);
4. **Šīhana nespējas skala** (3 slēgtie jautājumi);
5. **Īsa internacionāla neiropsihiatriska intervija** (M.I.N.I. 7.0.2 versija) (230 slēgtie jautājumi – 17 diagnostiskie moduļi).

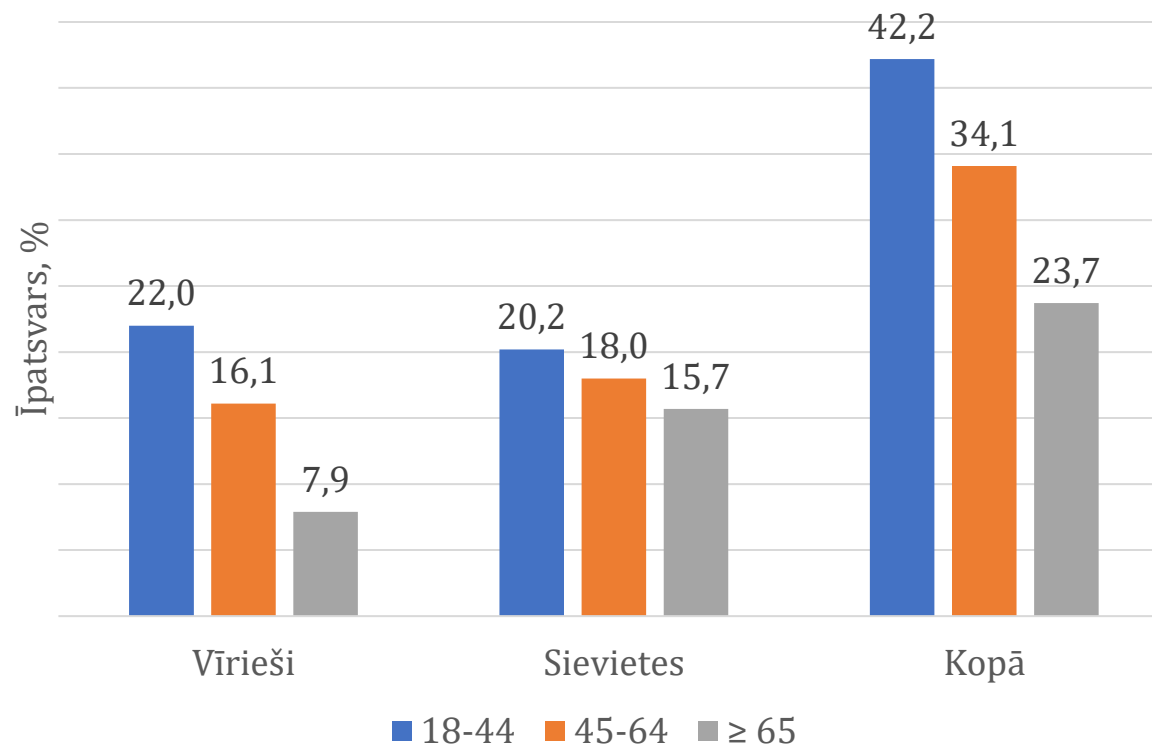
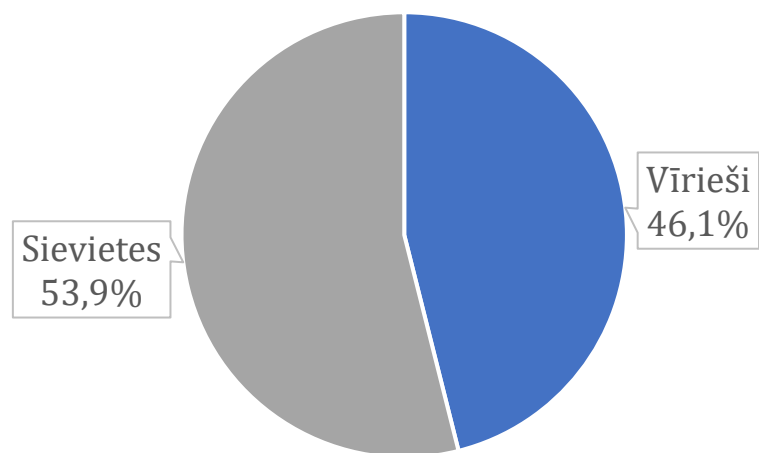
Pētījuma norise:

2687 derīgas intervijas

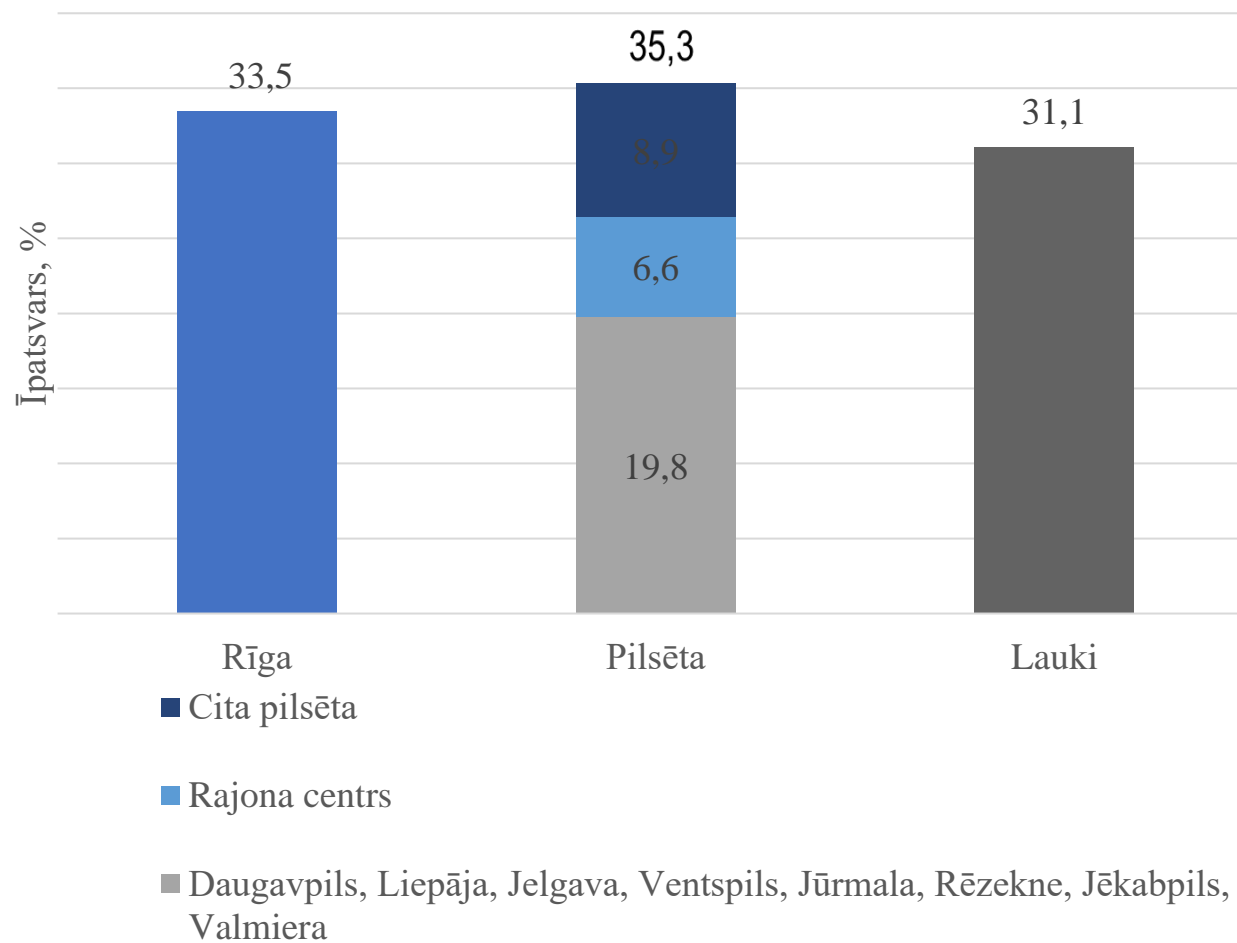
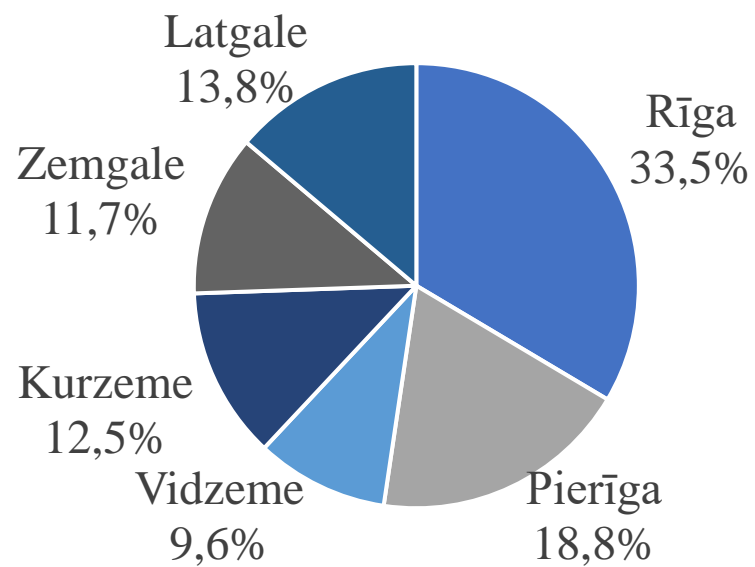

Pētījuma populācijas sociāldemogrāfiskais raksturojums

Dzimuma un vecuma sadalījums

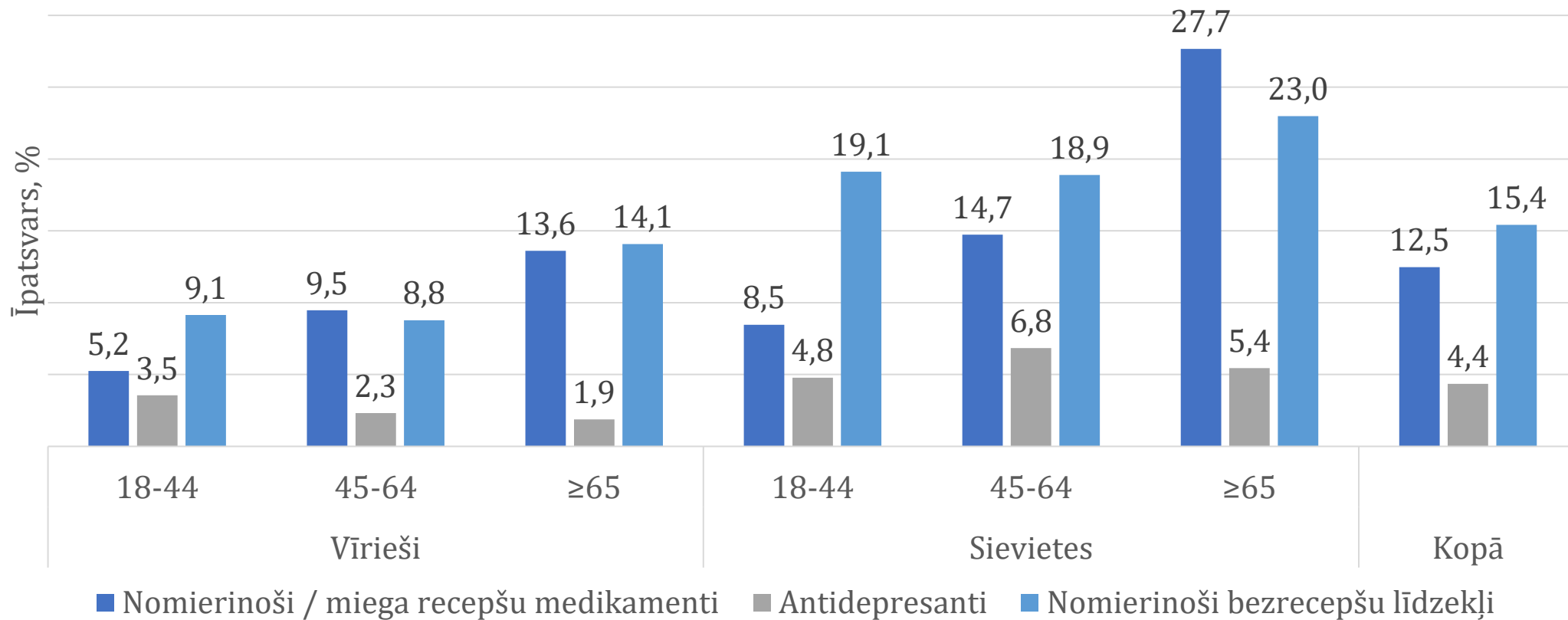

Dzīvesvieta

Veselības stāvoklis un veselības aprūpe

Pēdējā mēneša laikā lietotie medikamenti

!!! Medikamentu lietošana – augstāka sievietēm

Atkarību izraisošu vielu lietošanas paradumi un traucējumi

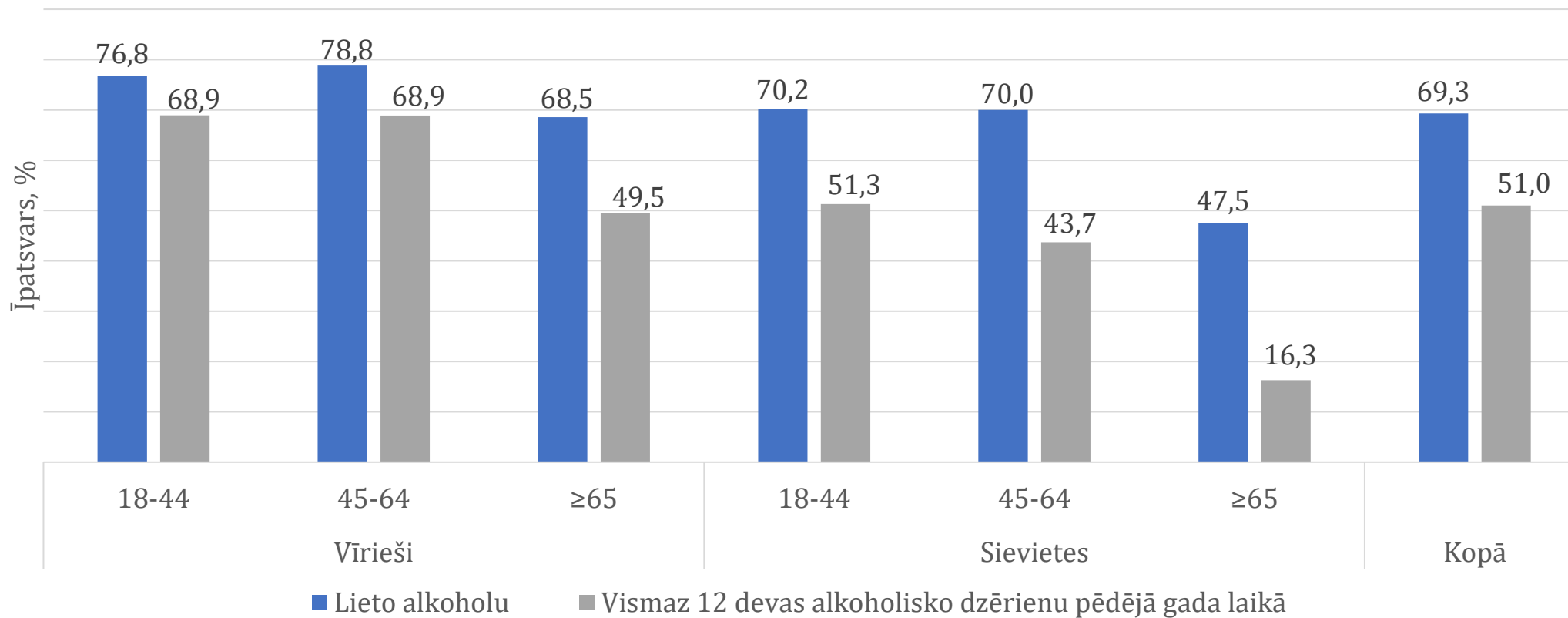

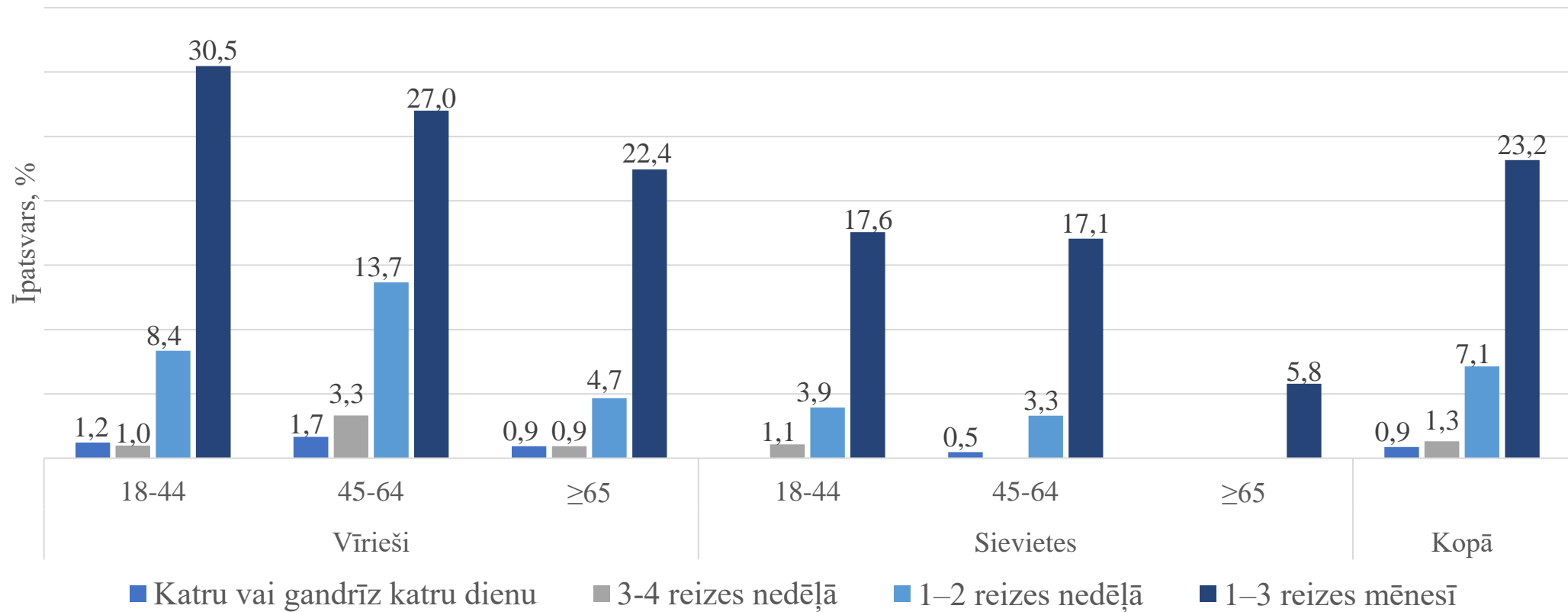
Alkohola devas

- 1 pudele(0.5l)gaišā alus 1.5 deva
- 1 pudele(0.5l) tumšā alus 2.5 devas
- 1 pudele(0.7l) sausā vīna 6 devas
- 1 glāze(150g) sausā vīna 1 deva
- 1 pudele (0.5l) degvīna 15 devas
- 1 pudele (0.7l) degvīna 20 devas
- 1 glāzīte (30g) degvīna 1 deva
- 1 pudele (0.5l) liķiera 10 devas

Alkohola lietošana

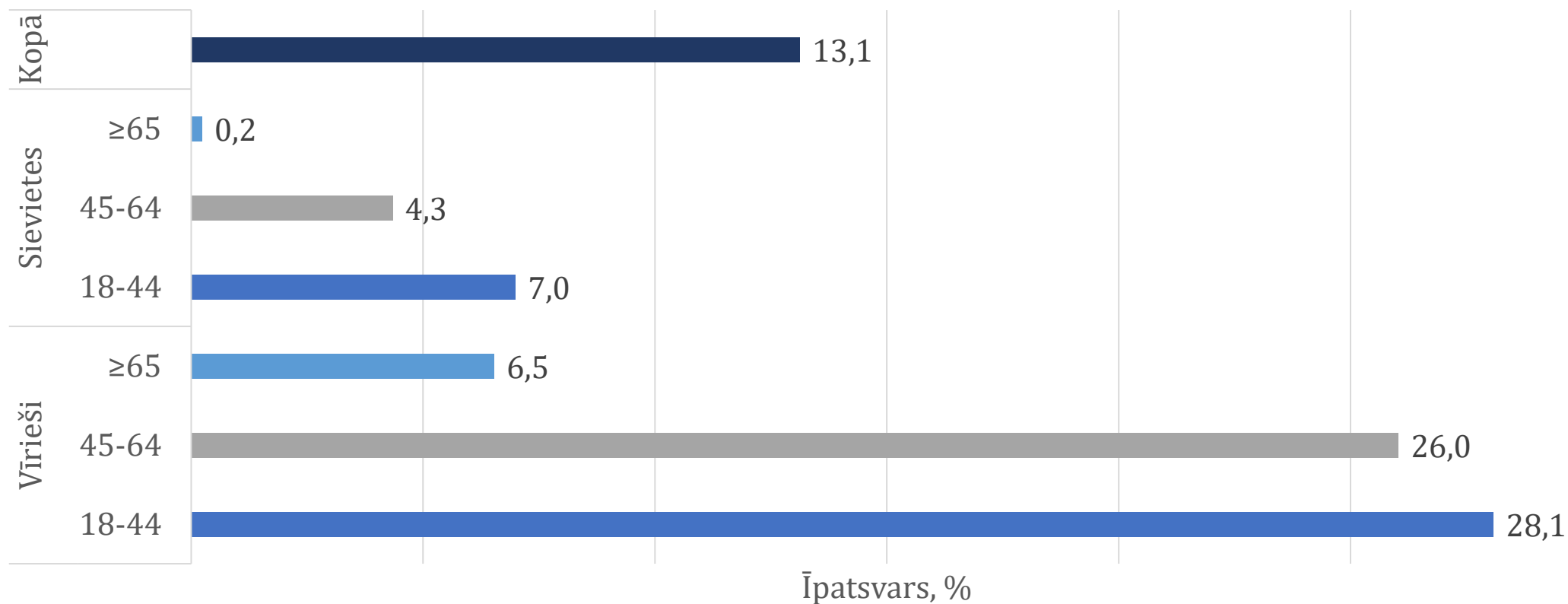

Riskantas alkohola lietošanas (vismaz piecas alkohola devas) biežums pēdējā gada laikā *

* Starp respondentiem, kuri lieto alkoholu, n=1862

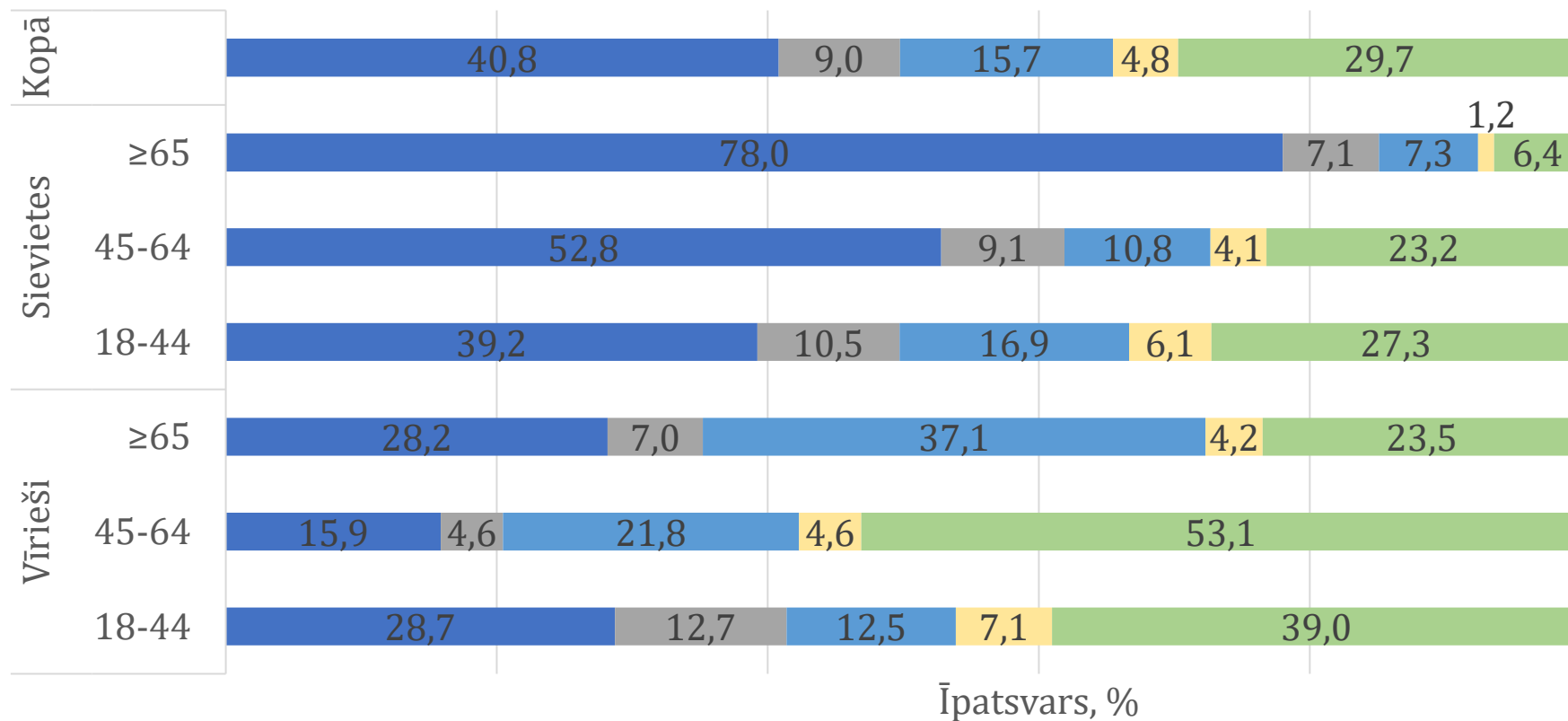
Alkohola lietošanas traucējumu izplatība pēdējā gada laikā *

!!! Augstāka prevalence - vīriešiem, gados jaunākām personām, Rīgā dzīvojošajiem, personām ar sākumskolas vai pamatskolas izglītību un personām ar augstāku ienākumu līmeni

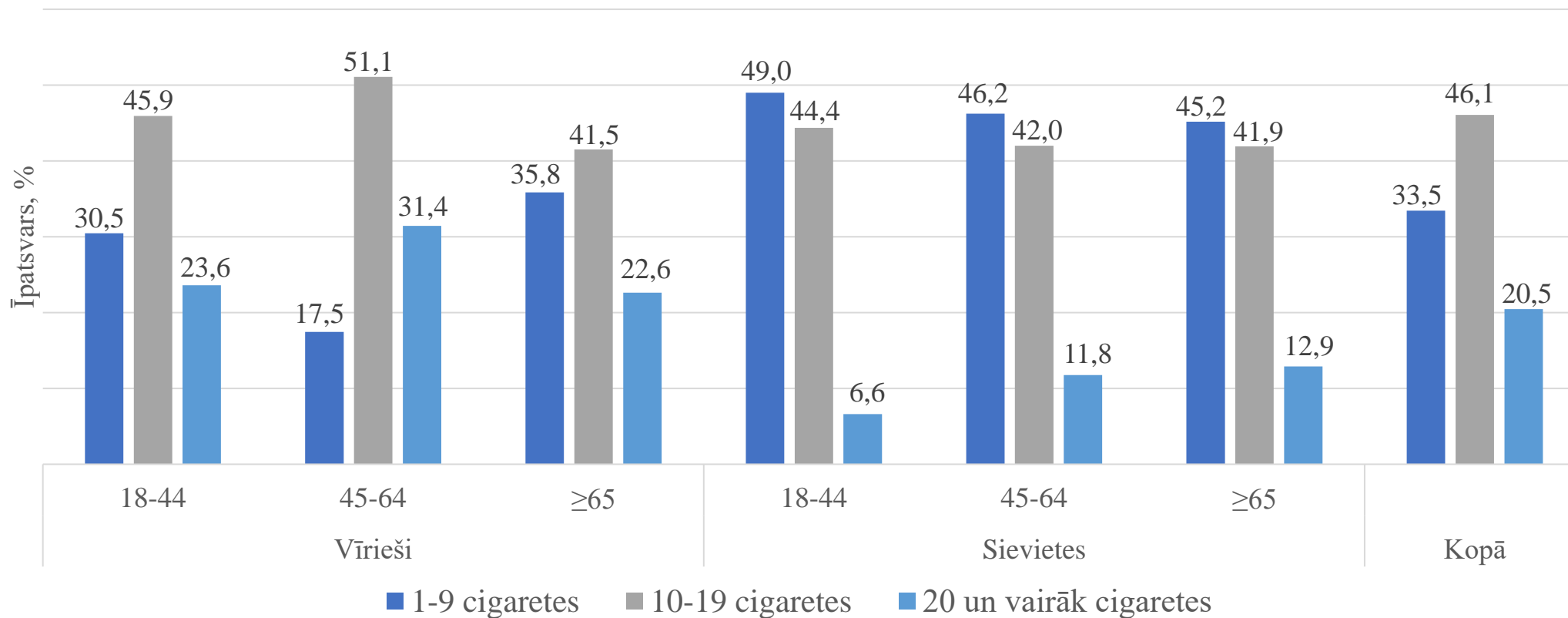
* Pēc M.I.N.I diagnostiskās intervijas

Smēķēšanas izplatība un pieredze dzīves laikā

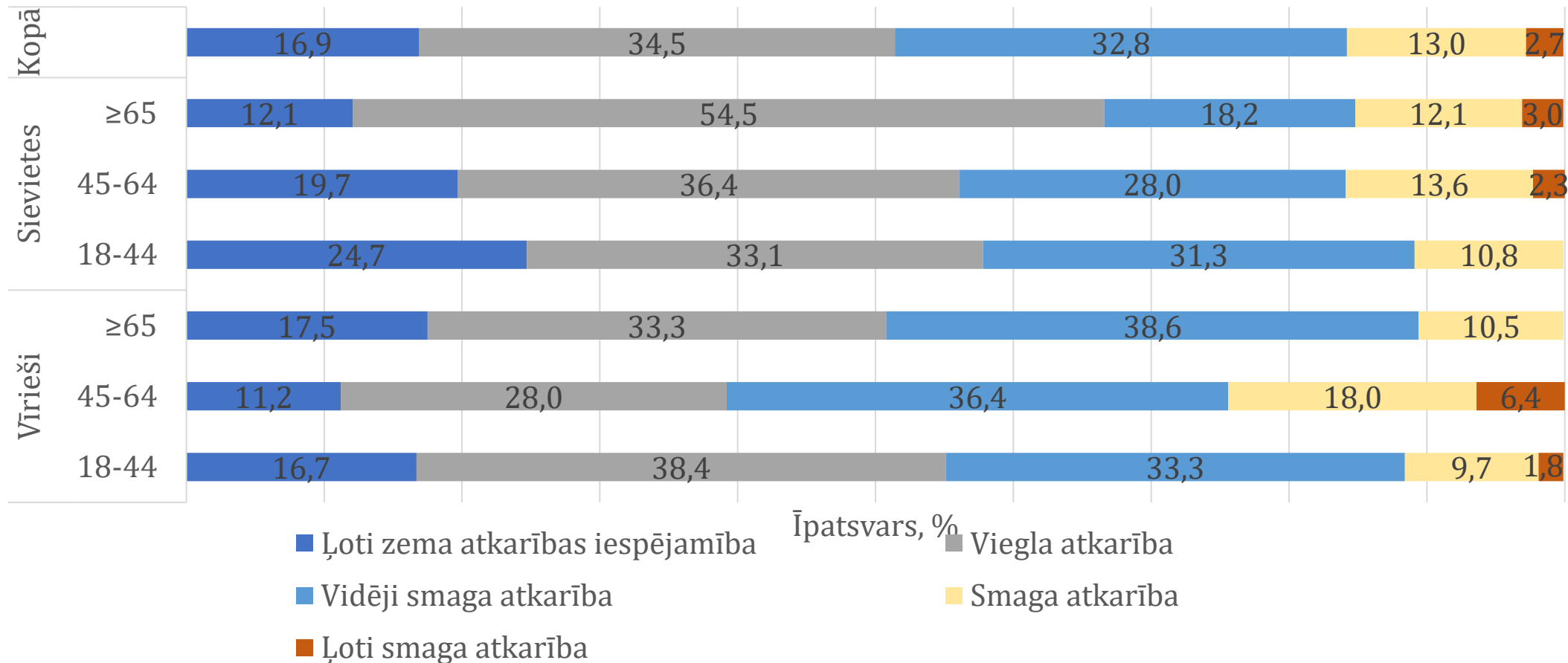
■ Nekad ■ Dažas reizes pamēģināts ■ Smēķēšana atmesta ■ Smēķē neregulāri ■ Smēķē regulāri

Dienā izsmēķēto cigarešu skaits *

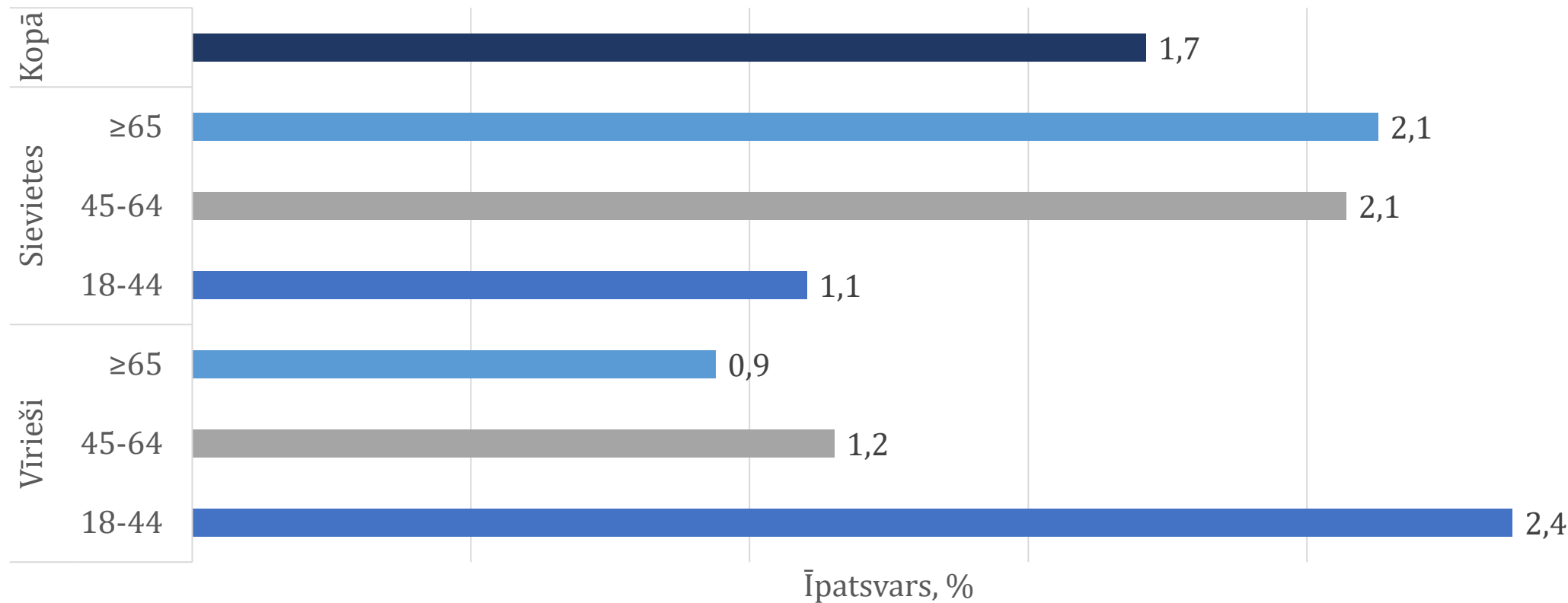
* Starp respondentiem, kuri smēķē cigaretes, n=815

Atkarības līmenis pēc Fagerstroma testa rezultātiem tabakas izstrādājumu un nikotīnu saturošo produktu lietotāju vidū *

* Starp respondentiem, kuri lieto tabakas izstrādājumus un nikotīnu saturošos produktus, un ir snieguši visas atbildes uz Fagerstroma testa jautājumiem (n=893),

Apreibinošo vielu lietošanas traucējumu izplatība *

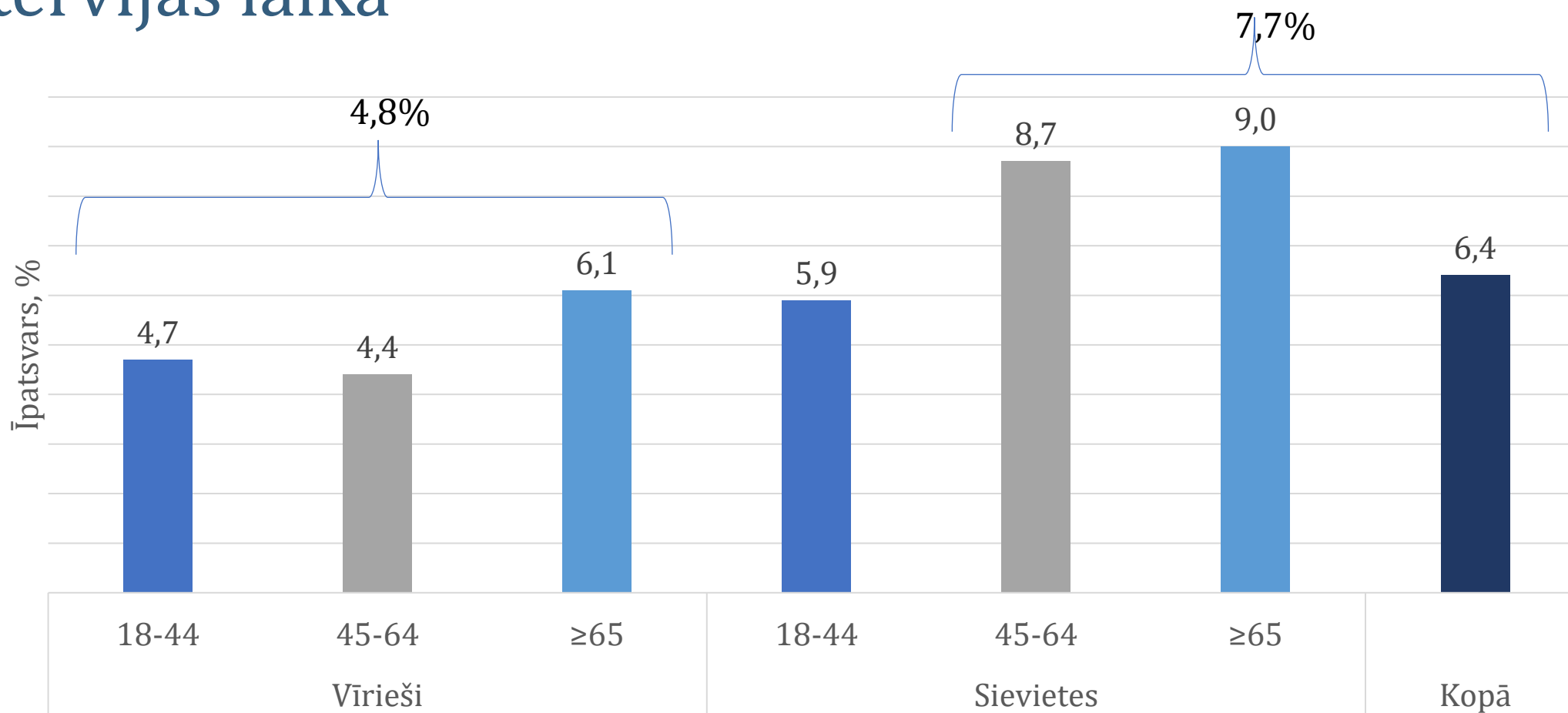
!!! Prevalence - neatšķiras demogrāfisko un sociāli ekonomisko faktoru grupās

* Pēc M.I.N.I diagnostiskās intervijas

Psihiskās veselības traucējumu un pašnāvnieciskās uzvedības izplatība

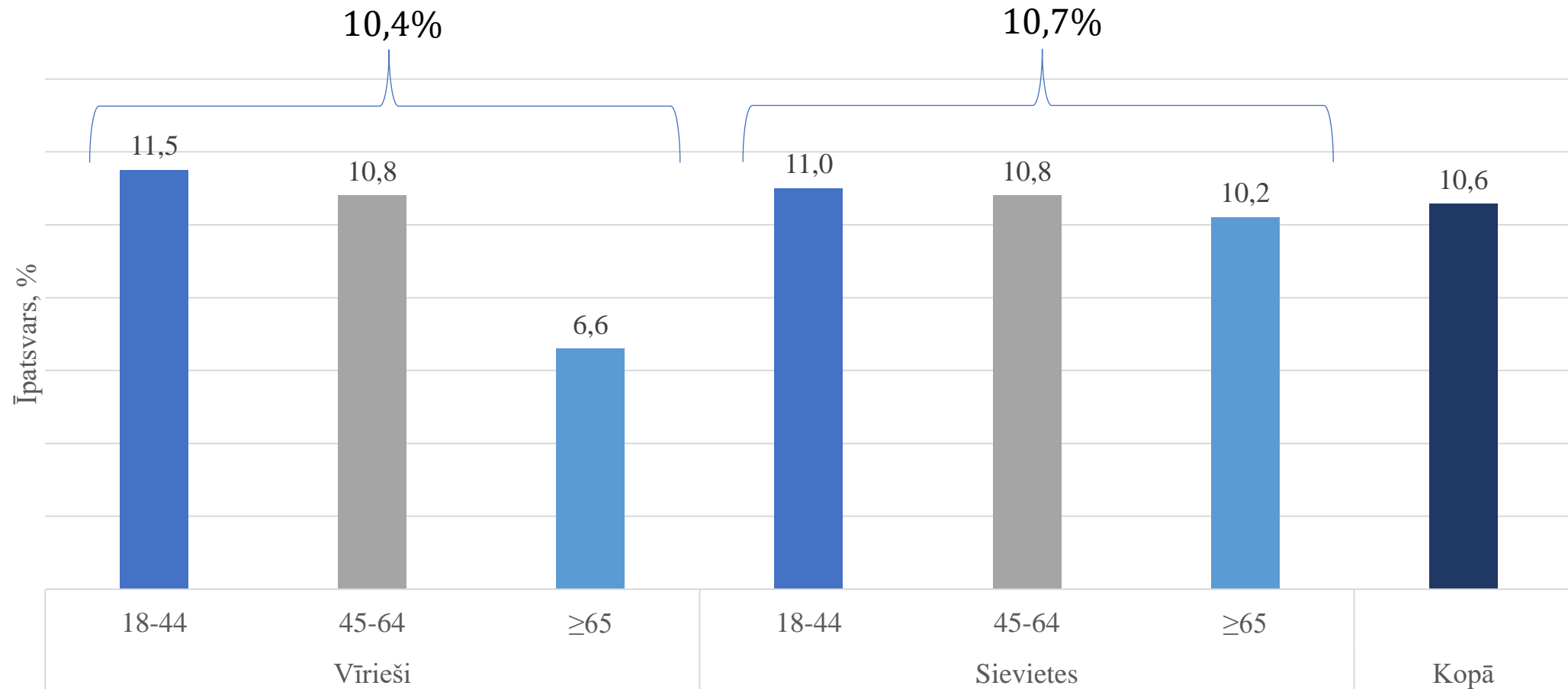
Klīniski nozīmīgu depresijas simptomu izplatība intervijas laikā *

!!! Augstāka prevalence - sievietēm, personām ar zemāku izglītības un ienākumu līmeni

* Pēc PHQ-9 pašvērtējuma skalas

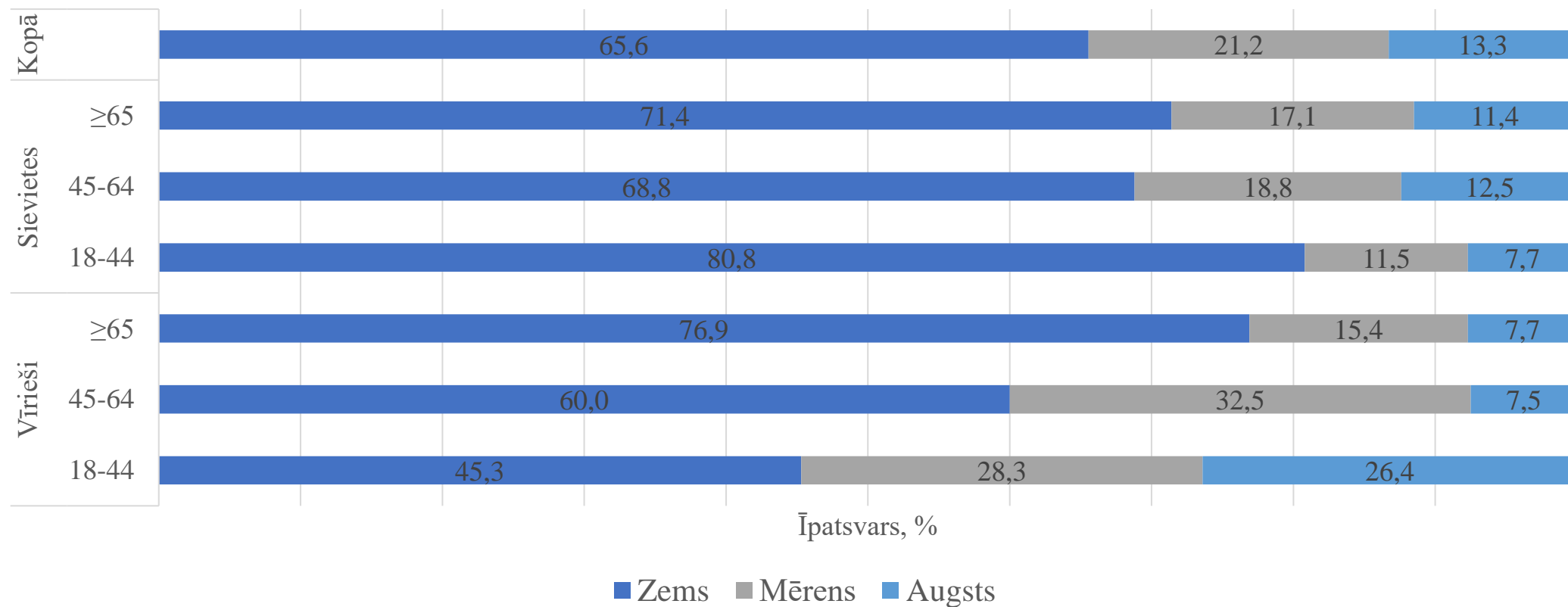
Domu par pašnāvību, paškaitējuma nodarīšanu un pašnāvnieciskas uzvedības izplatība pēdējā mēneša laikā *

!!! Augstāka prevalence - personām ar sākumskolas / pamatskolas izglītību, zemu ienākumu līmeni

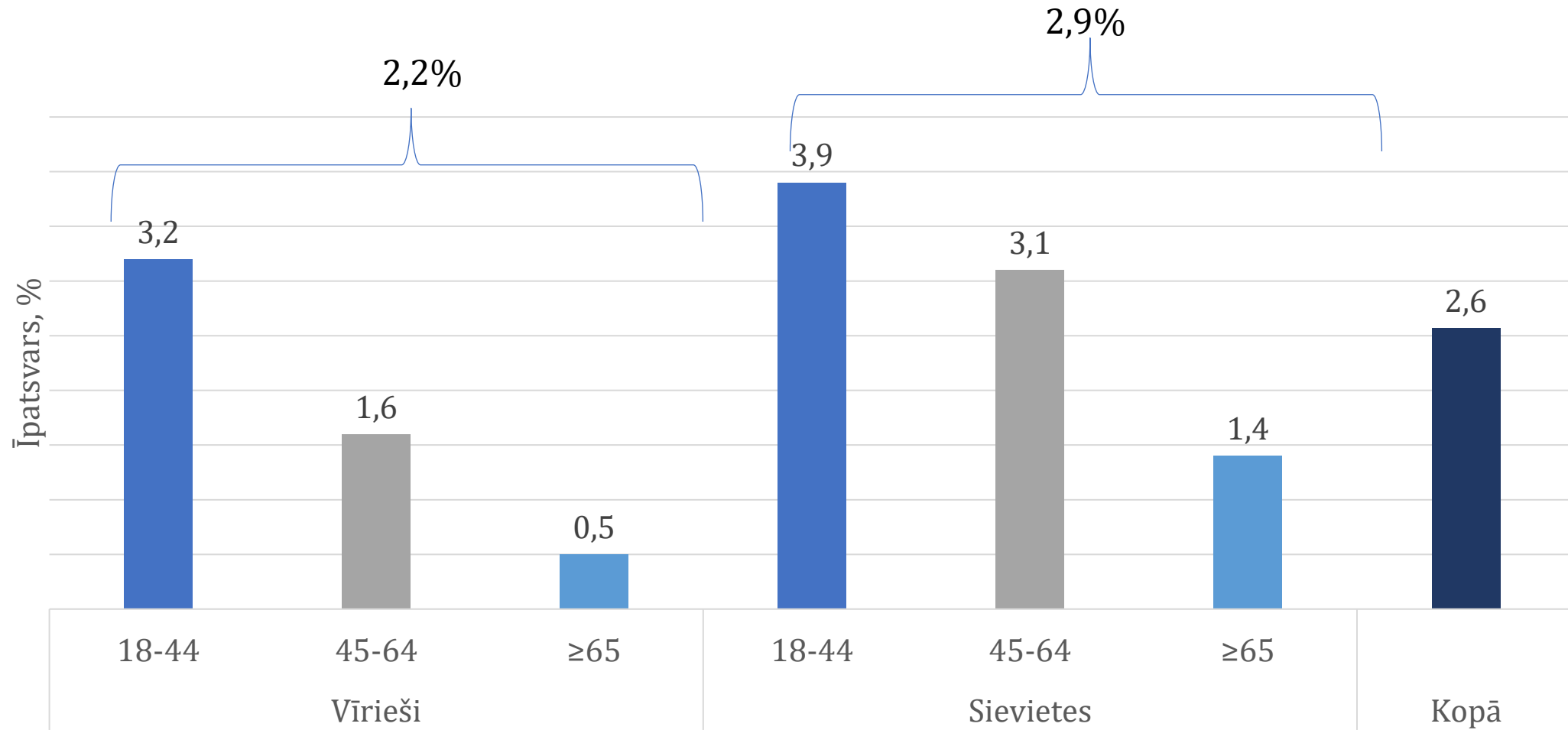
* Pēc M.I.N.I. diagnostiskās intervijas

Pašnāvības riska novērtējums *

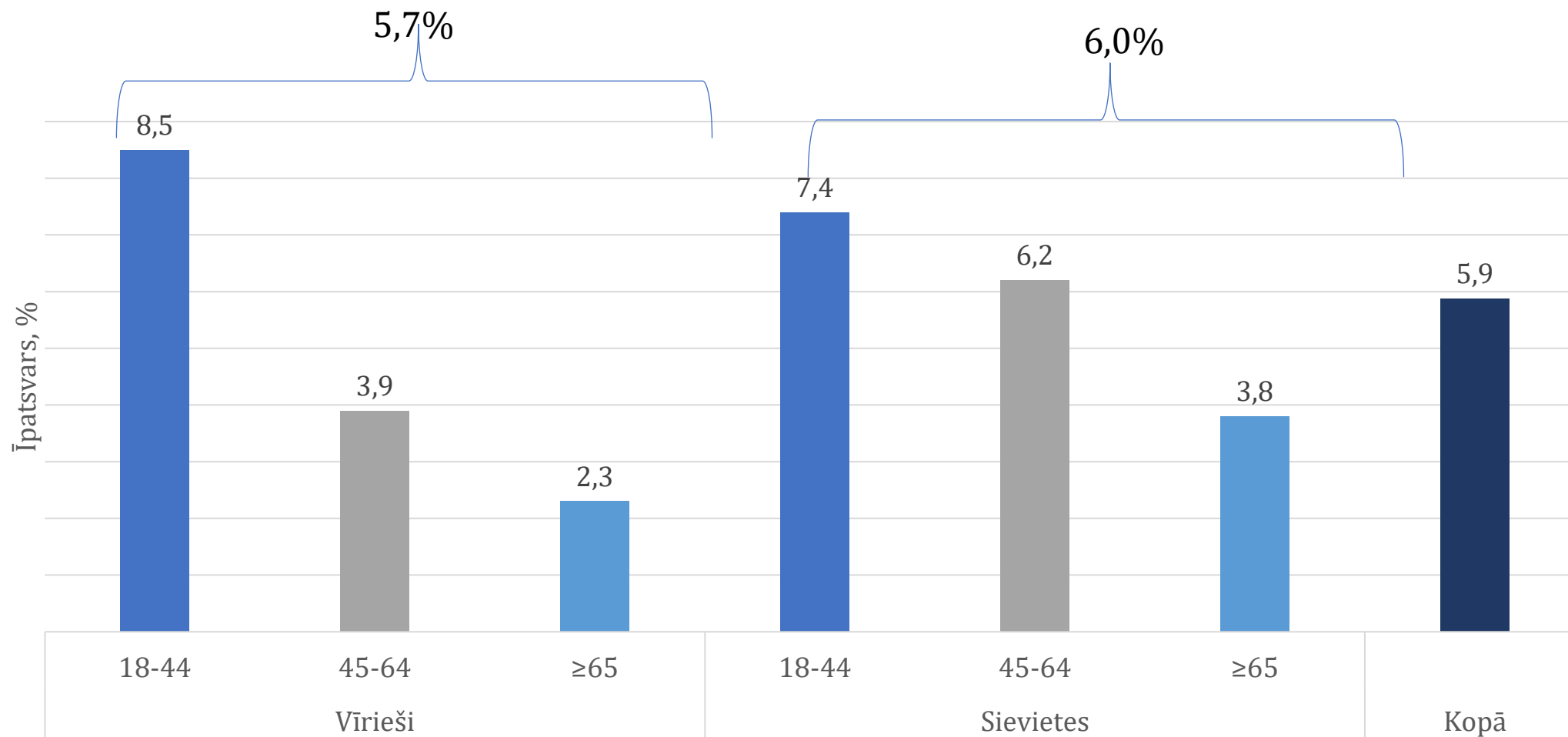
* Starp respondentiem ar pašnāvnieciskām domām vai uzvedību, n=240

Psihotisku traucējumu izplatība intervijas laikā *

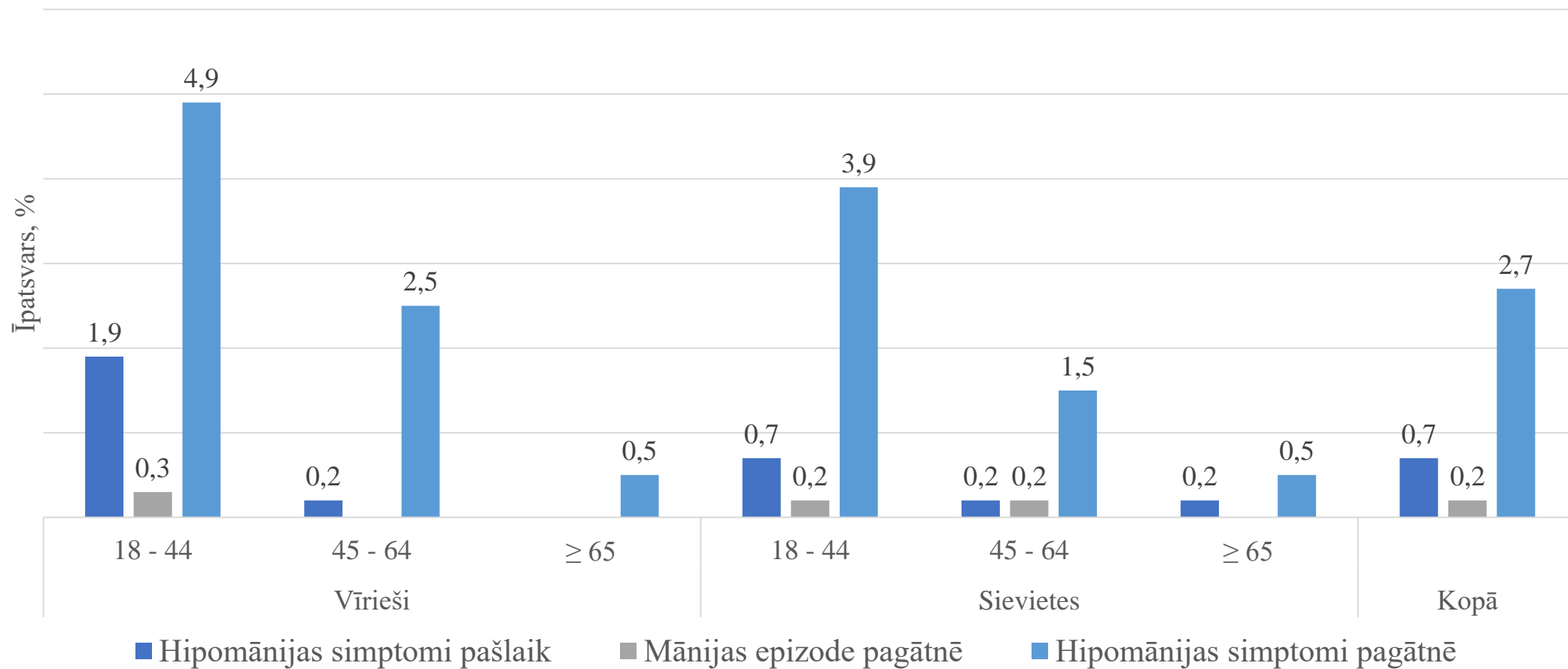
* Pēc M.I.N.I. diagnostiskās intervijas

Psihotisku traucējumu izplatība dzīves laikā

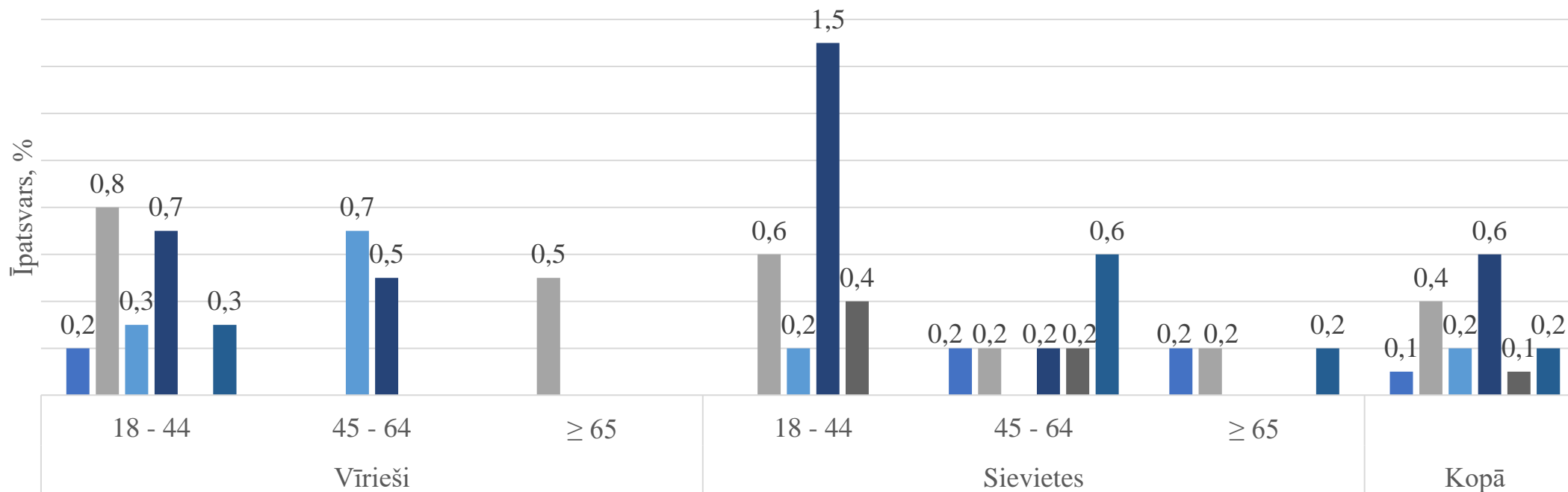
!!! Augstāka prevalence - gados jauniem cilvēkiem un Rīgā dzīvojošajiem

Patoloģiski pacilāta garastāvokļa traucējumu izplatība *

* Respondentu ar mānijas un hipomānijas epizodēm pašlaik un hipomānijas epizodi pagātnē nav

Trauksmes traucējumu izplatība *

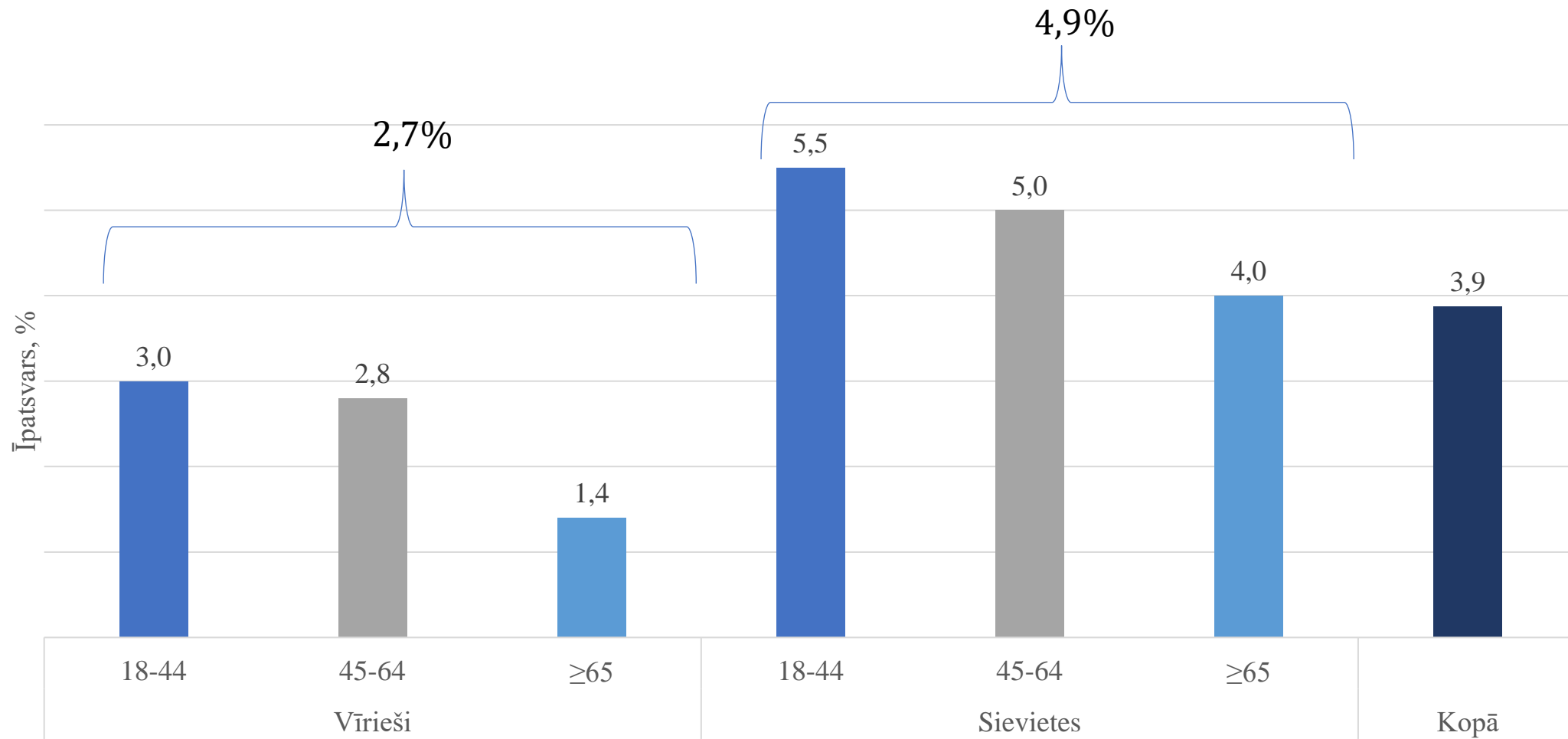
- Panikas traucējumi
- Agorafobija
- Sociālā fobija
- Obsesīvi-kompulsīvi traucējumi
- Posttraumatiska stresa sindroms
- Ģeneralizēta trauksme

!!! Rādītāju prevalences - neatšķiras demogrāfisko un sociāli ekonomisko faktoru grupās

* Pēc M.I.N.I. diagnostiskās intervijas

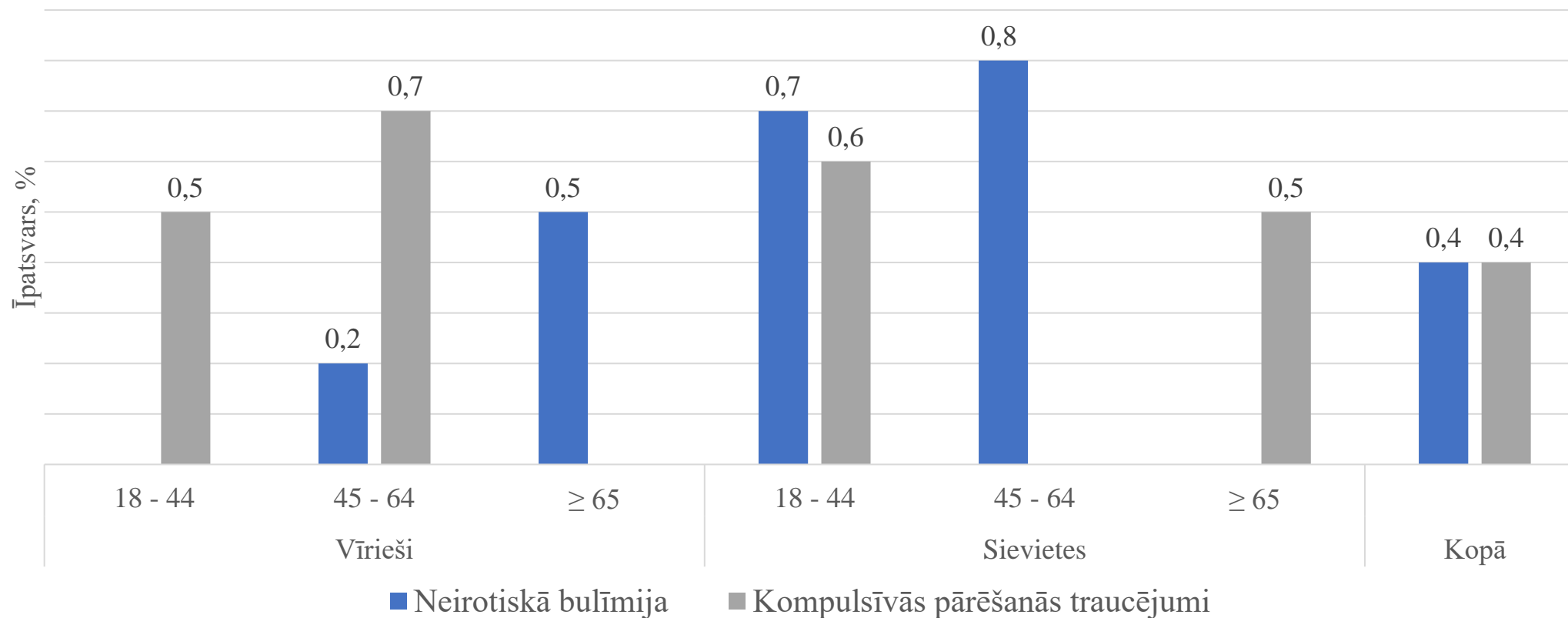
Ģeneralizētas trauksmes traucējumu izplatība intervijas laikā *

!!! Augstāka prevalence – sievietēm

* Pēc GAD-7 aptaujas

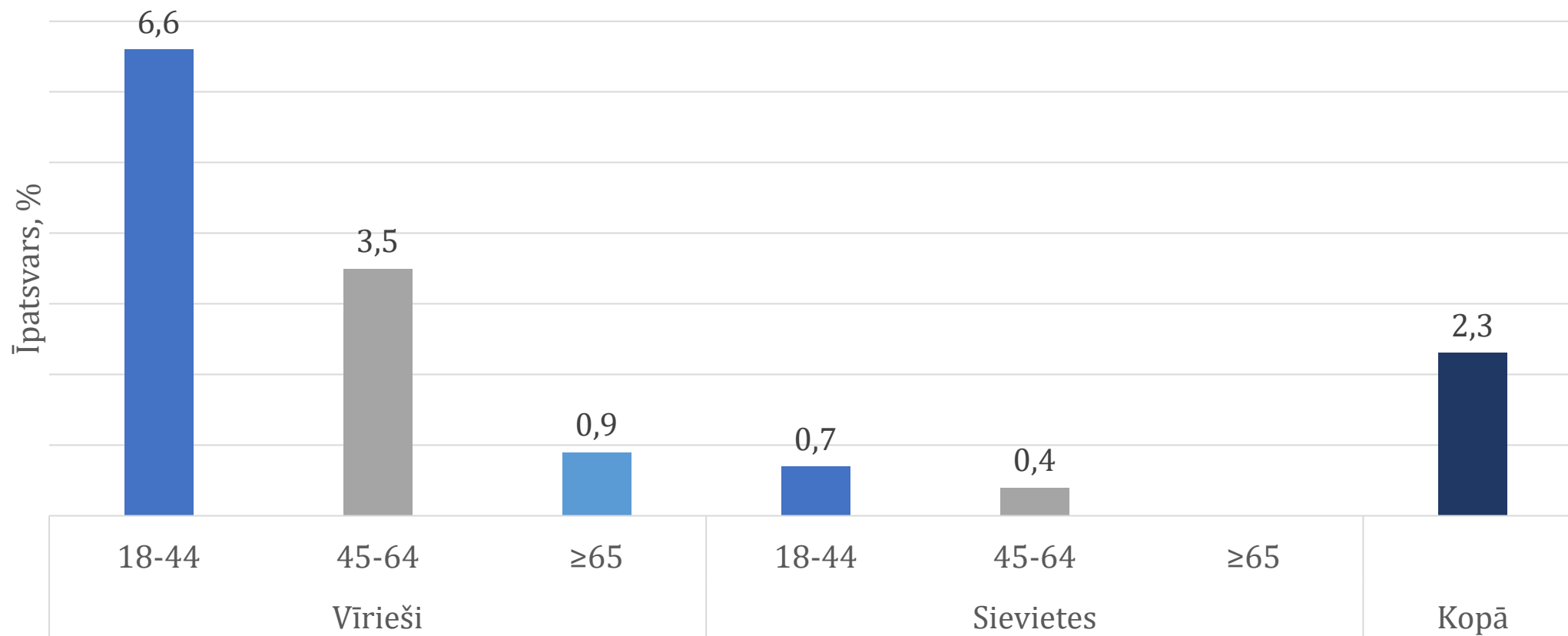
Ēšanas traucējumu izplatība pēdējo trīs mēnešu laikā *

!!! Prevalence – neatšķiras dzimuma, vecuma grupās

* Respondentu ar neirotisko anoreksiju nav

Antisociālu personības traucējumu izplatība intervijas laikā

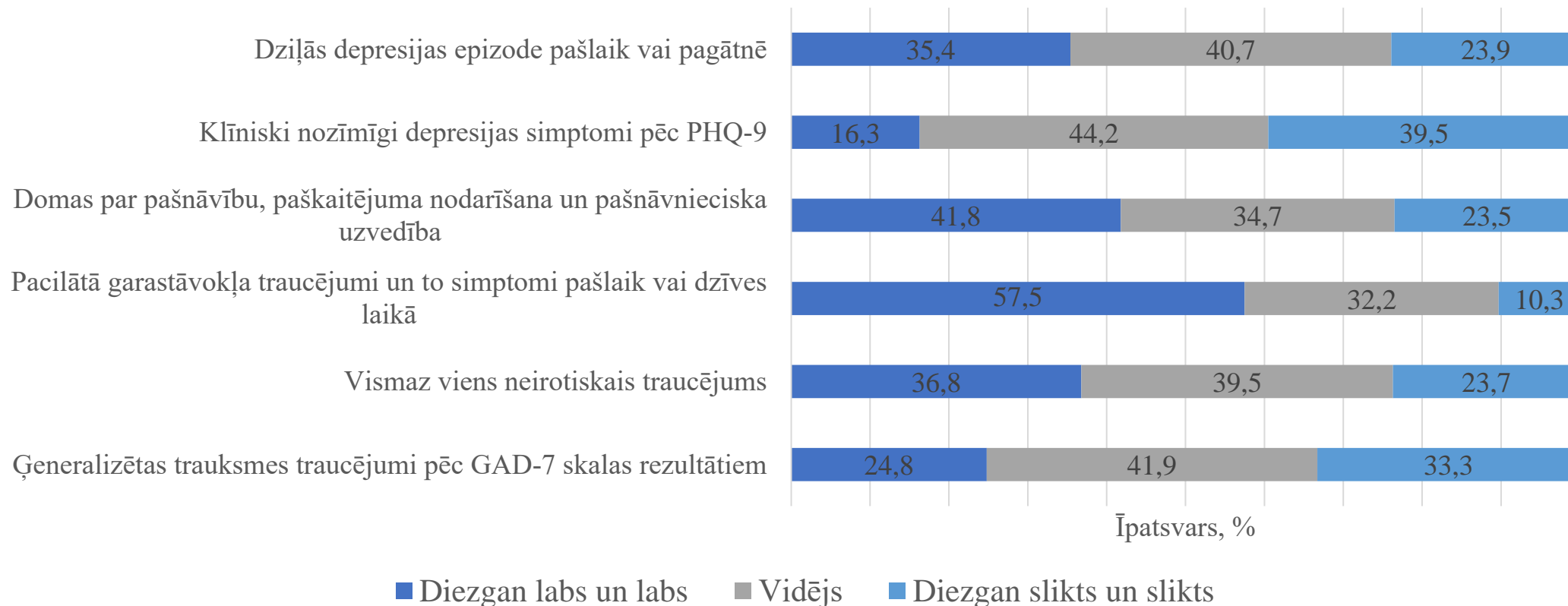

!!! Augstāka prevalence – vīriešiem, gados jauniem cilvēkiem, personām ar zemāku izglītības līmeni

Veselības stāvokļa pašvērtējums konstatēto
diagnožu grupās

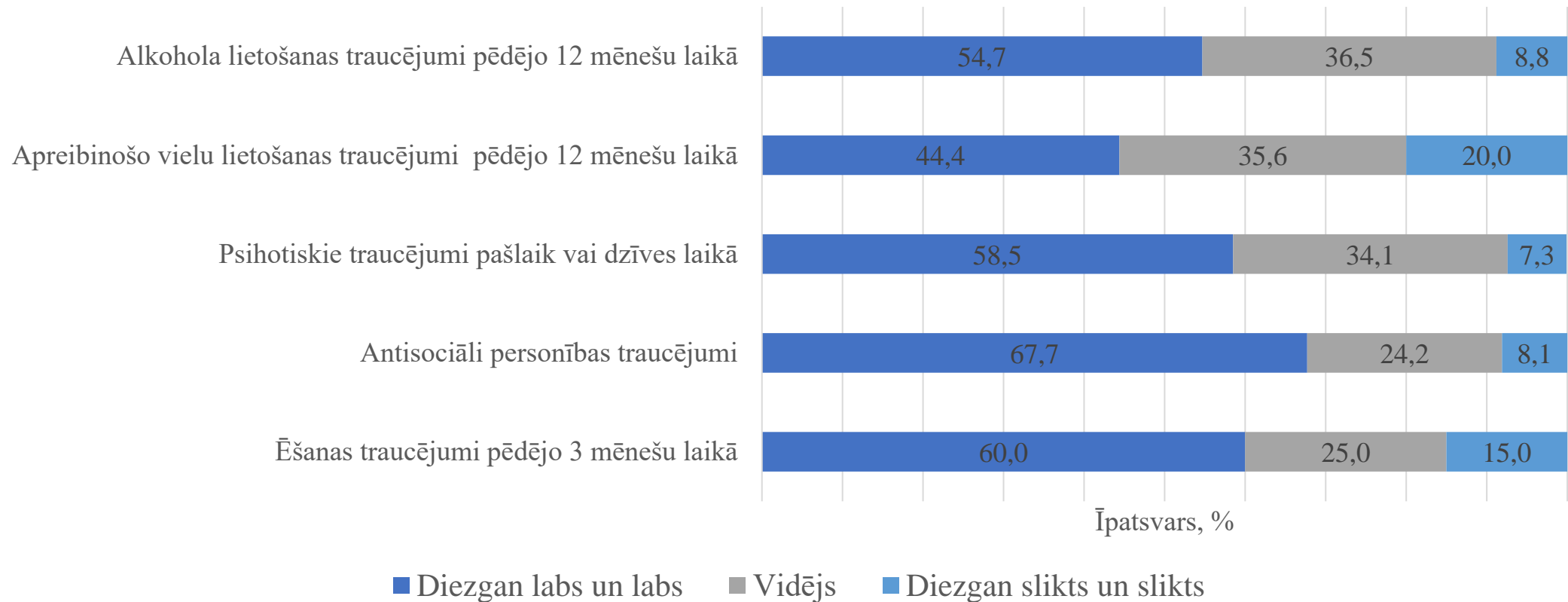
Veselības stāvokļa pašvērtējums konstatēto diagnožu grupās I *

* Ja nav precizēts citādāk, pēc M.I.N.I intervijas rezultātiem

!!! Statistiski ticami sliktāks pašvērtējums – personām ar klīniski nozīmīgiem depresijas simptomiem, ar ģeneralizētiem trauksmes traucējumiem, ar pašnāvniecisku uzvedību (vs. personas bez šiem traucējumiem)

Veselības stāvokļa pašvērtējums konstatēto diagnožu grupās II *

* Pēc M.I.N.I intervijas rezultātiem

Sadarbības rezultāti

doi:10.25143/prom-rsu_2023-17_pd

RĪGAS STRADIŅA
UNIVERSITĀTE

Vineta Viktorija Vinogradova

Depresijas un ģeneralizētas trauksmes traucējumu simptomu izplatība un dzimuma specifiskie asociētie faktori Latvijas vispārējā pieaugušo iedzīvotāju populācijā

Promocijas darbs zinātnes doktora grāda
"zinātnes doktors (*Ph. D.*)" iegūšanai

Nozaru grupa – medicīnas un veselības zinātnes

Nozare – klīniskā medicīna

Apakšnozare – psihiatrija

Rīga, 2023

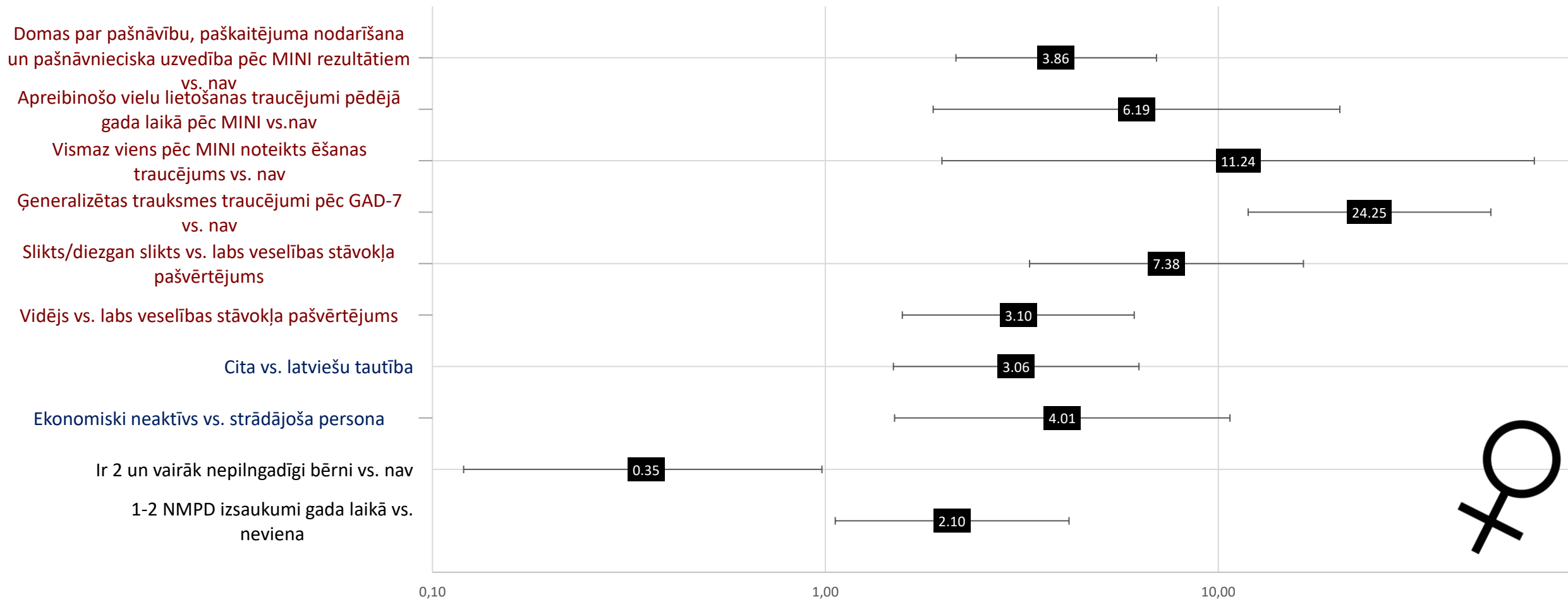
Daži svarīgi aspekti:

- Logistiskās regresijas analīze
- Izredžu attiecības (ODDS RATIO)
- Noteikta faktora esamība paaugstina vai samazina pētāmās pazīmes izredzes

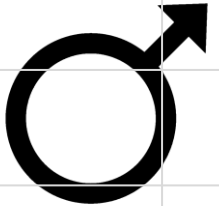
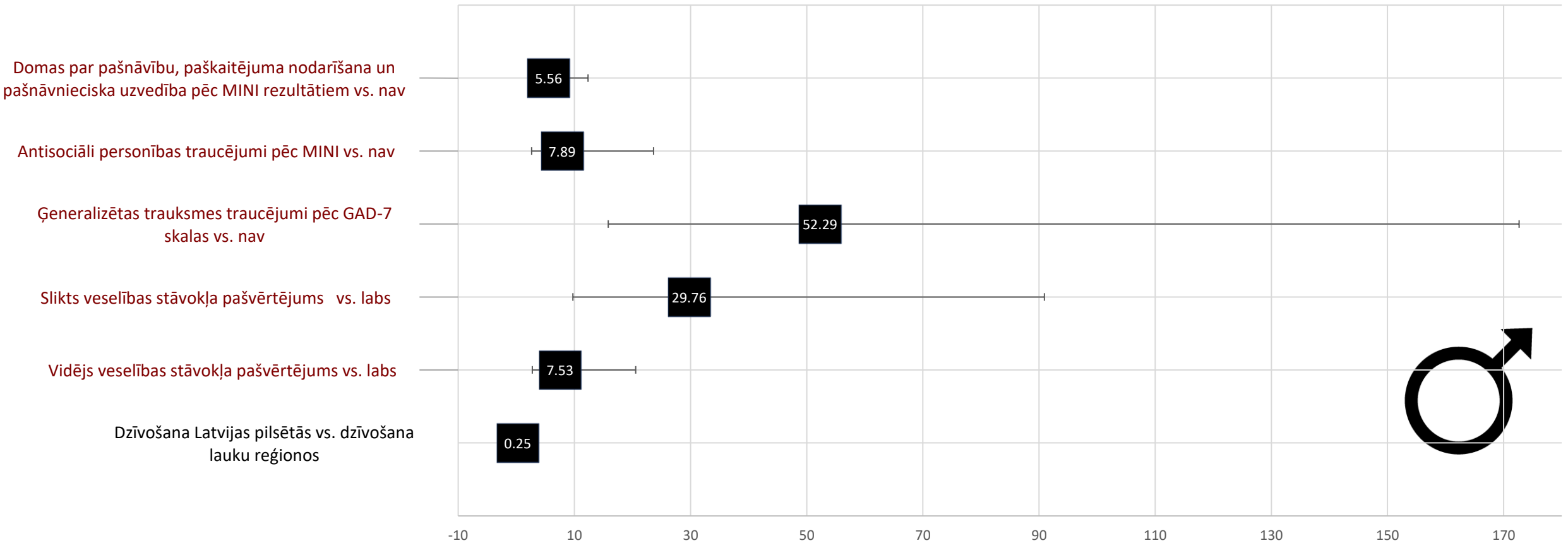
Rezultāti II: Ar klīniski nozīmīgiem depresijas simptomiem (PHQ-9 ≥ 10) asociētie faktori sieviešu populācijā hierarhiskās analīzes trešajā (beigu) modelī*

Klīniski nozīmīgas depresijas simptomu izredžu attiecības (aOR), samērotas pēc visām modelī iekļautajām pazīmēm*

* Modelī iekļautās neatkarīgās pazīmes (n=31): bez grafikā minētiem faktoriem - tautība, nodarbinātība, respondentu personīgie ienākumi pēc nodokļu nomaksas, apdzīvotas vietas tips, tabakas un nikotīnu saturošo produktu lietošanas pieredze dzīves laikā, ģimenes ārsta apmeklējumi pēdējā gada laikā, ārstu speciālistu apmeklējumi pēdējā gada laikā, hospitalizācija pēdējā gada laikā;

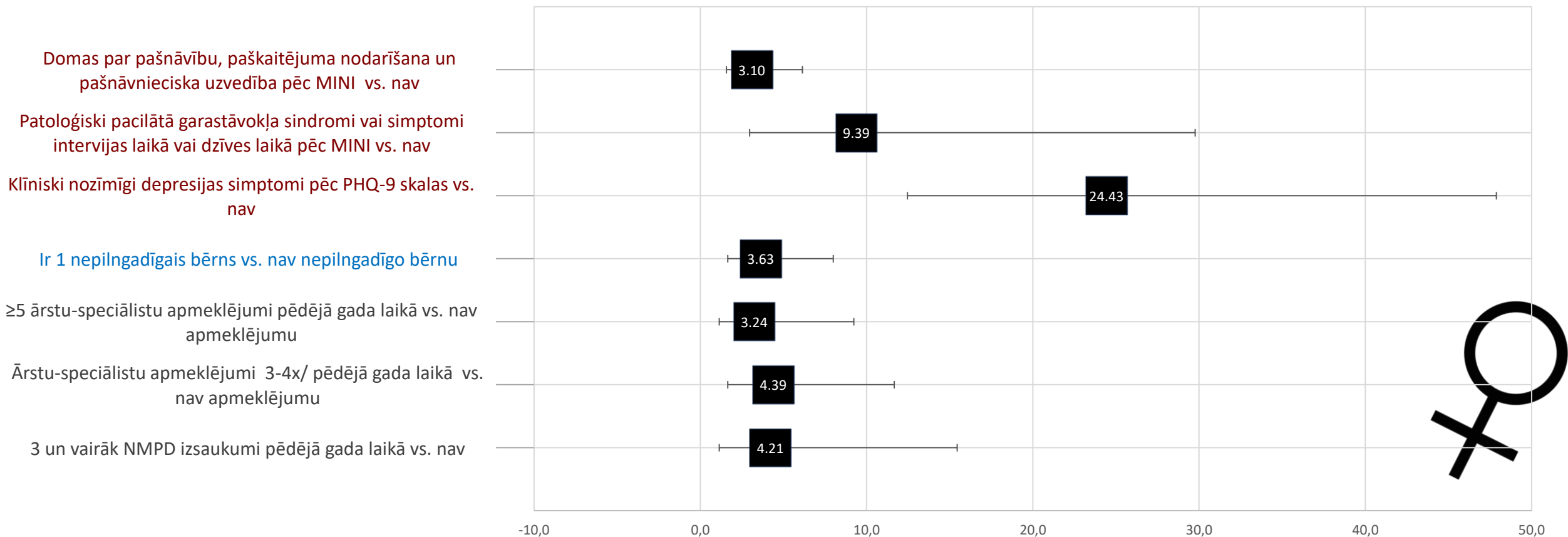
Rezultāti III: Ar klīniski nozīmīgiem depresijas simptomiem (PHQ-9 ≥ 10) asociētie faktori vīriešu populācijā hierarhiskās analīzes trešajā modelī*

Klīniski nozīmīgas depresijas simptomu izredžu attiecības (aOR), samērotas pēc visām modelī iekļautajām pazīmēm*

* Modelī iekļautās neatkarīgās pazīmes (n=12): bez grafikā minētiem faktoriem, Bērni vecumā līdz 18 gadiem, tabakas un nikotīnu saturošo produktu lietošanas pieredze dzīves laikā, ģimenes ārsta apmeklējumi pēdējā gada laikā, ārstu speciālistu apmeklējumi pēdējā gada laikā, hospitalizācija pēdējā gada laikā, NMPD izsaukumi pēdējā gada laikā;

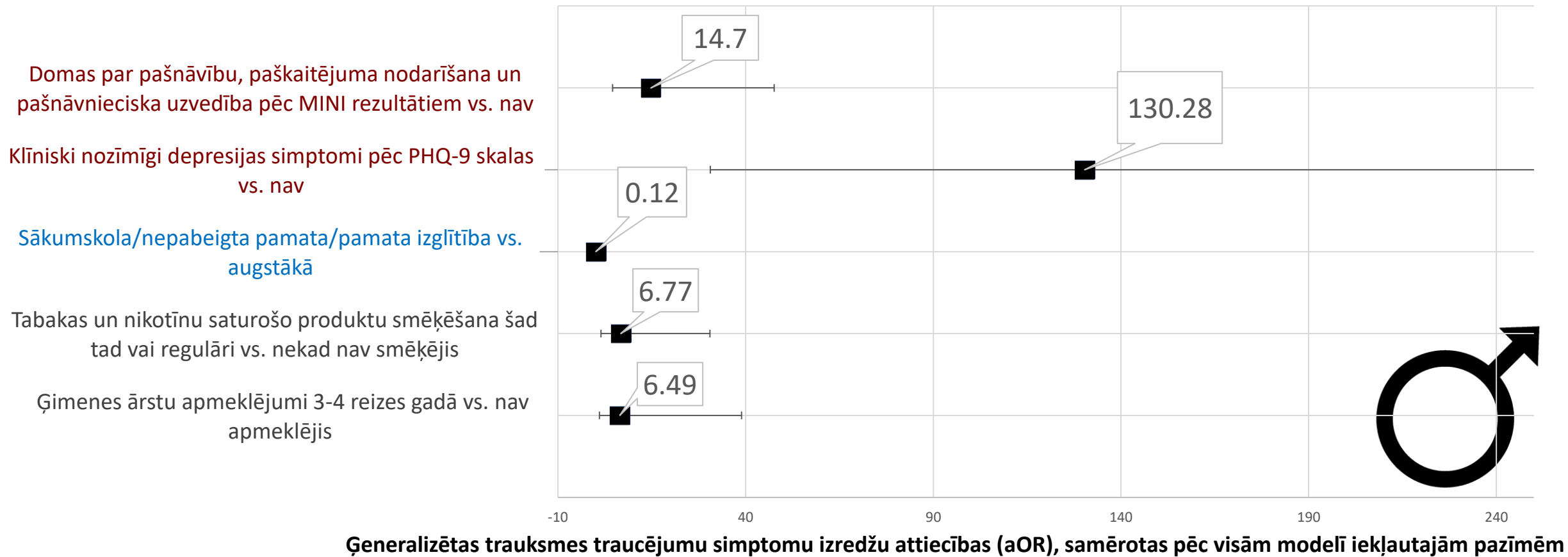
Rezultāti IV: Ar ģeneralizētas trauksmes simptomiem (GAD-7 $\geq$ 10) asociētie faktori sieviešu populācijā hierarhiskās analīzes trešajā modelī*

Ģeneralizētas trauksmes traucējumu simptomu izredžu attiecības (aOR), samērotas pēc visām modelī iekļautajām pazīmēm*

* Modelī iekļautās neatkarīgās pazīmes (n=11): bez grafikā minētiem faktoriem - Nodarbinātība, Apdzīvotas vietas tips, Bērni vecumā līdz 18 gadiem, Tabakas un nikotīnu saturošo produktu lietošanas pieredze dzīves laikā, Ģimenes ārsta apmeklējumi pēdējā gada laikā, Hospitalizācija pēdējā gada laikā

Rezultāti V: Ar ģeneralizētas trauksmes simptomiem ($GAD-7 \geq 10$) asociētie faktori vīriešu populācijā hierarhiskās analīzes trešajā modelī*

* Modelī iekļautās neatkarīgās pazīmes (n=10): bez grafikā minētiem faktoriem - Apdzīvotas vietas tips, Bērni vecumā līdz 18 gadiem, tabakas un nikotīnu saturošo produktu lietošanas pieredze dzīves laikā, ārsta- speciālista apmeklējumi pēdējā gada laikā, hospitalizācija pēdējā gada laikā

Paldies par uzmanību!

- vineta.vinogradova@rsu.lv

NACIONĀLAIS
ATTĪSTĪBAS
PLĀNS 2020

EIROPAS SAVIENĪBA
Eiropas Sociālais
fonds

IEGULDĪJUMS TAVĀ NĀKOTNĒ

PĒTĪJUMS par PSIHISKO TRAUCĒJUMU un PAŠNĀVNIECISKAS UZVEDĪBAS izplatību Latvijā

PĒTĪJUMA ZIŅOJUMS

IEGULDĪJUMS TAVĀ NĀKOTNĒ

PĒTĪJUMS PAR PSIHISKO TRAUCĒJUMU UN PAŠNĀVNICISKAS UZVEDĪBAS IZPLATĪBU LATVIJĀ

Eiropas Sociālā Fonda projekts
“Kompleksi veselības veicināšanas un slimību profilakses pasākumi”
(identifikācijas Nr.9.2.4.1/16/I/001)

Pētījuma ziņojums tiks publicēts mājaslapā <https://esparveselibu.lv/>

Secinājumi:

Universālie asociētie faktori

Domas par pašnāvību, paškaitējuma nodarīšana un pašnāvnieciska uzvedība

Klīniski nozīmīgi depresijas simptomi
↔ generalizētas trauksmes traucējumi

Abu dzimumu generalizētas trauksmes asociētie faktori

Veselības aprūpes pakalpojumu biežāka izmantošana

Sievietēm

Ārstu-speciālistu apmeklējuma biežums sākot no 3x/gadā

NMPD izsaukumi 3 un vairāk reizes pēdējā gada laikā

Vīriešiem

Ģimenes ārstu apmeklējums 3-4 reizes pēdējā gada laikā

Abu dzimumu klīniski nozīmīgas depresijas asociētie faktori

Slikts vai vidējs veselības stāvokļa pašvērtējums

Tikai sievietēm raksturīgie depresīvo traucējumu asociētie faktori

Apreibinošo vielu (nealkohola) lietošanas traucējumi pēdējā gada laikā

Ēšanas traucējumi

Piederība etnisko minoritāšu tautībai

Sievietes ekonomiski neaktīvs stāvoklis

1-2 NMPD izsaukumi pēdējā gada laikā

Divu un vairāk nepilngadīgo bērnu esamība sievietēm

Tikai vīriešiem raksturīgie depresīvo traucējumu asociētie faktori

Antisociāli personības traucējumi

Tikai sievietēm raksturīgie generalizētas trauksmes asociētie faktori

Patoloģiski pacilātā garastāvokļa sindromi vai simptomi intervijas laikā vai dzīves laikā

Viena nepilngadīga bērna esamība

≥3 ārstu-speciālistu apmeklējumi pēdējā gada laikā

3 un vairāk NMPD izsaukumi pēdējā gada laikā

Tikai vīriešiem raksturīgie generalizētas trauksmes asociētie faktori

Nikotīnu un tabaku saturošo produktu smēķēšana